Україна

ПАСПОРТ

об'єкта культурної спадщини

Замок

(найменування об'єкта)

вид	тип	Категорія пам'ятки
Архітектури, історії, садово-паркового мистецтва	комплекс	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

XVII-XX століття.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Вул. Б. Хмельницького, 28, м. Збараж, Тернопільська обл.

3. Охоронний № пам'ятки:

Архітектури національного значення ох. № 661-Н /1-6

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24.08.63р №970.

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Охоронна дошка нового зразка розміщена на В'їзній вежі . Встановлена 2000 року. Меморіальна таблиця полковникові Морозенку (автор А. П. Малевич) встановлена у 1991 р. на західному прясліі нижнього муру.

6. Власник:

Державна власність, знаходиться на балансі Національного заповідника "Замки Тернопілля" у м. Збаражі. Генеральний директор заповідника - Маціпура Анатолій Вікторович, тел. 03550 2-42-47

7. Користувач:

Національний заповідник "Замки Тернопілля". Генеральний директор - Маціпура Анатолій Вікторович.
47302, м. Збараж, вул. Б. Хмельницького, 6 тел .(03550) 24247

8. Охоронний договір:

Охоронний договір від 03 березня 2014 року, підписаний між Департаментом культури, релігій та національностей Тернопільської облдержадміністрації в особі директора Шергея Григорія Платоновича та Національним заповідником "Замки Тернопілля" в особі Генерального директора Маціпури Анатолія Вікторовича.

9. Функціональне використання:

сучасне	первісне	інші (протягом часу існування об'єкта)
1. Музей з експозиціями палацових інтер'єрів XVII-XVIIIст. Представницько-репрезентативна функція,	Палац- родовий маєток	Близько 1840р.- цукровий завод; друга пол. XIX ст. до 1890року- Збаразький архів; після 1890 року – склад

туристично-екскурсійне		сільгоспінвентаря та зерна; після 1965р - палац піонерів.
2. Музейно-експозиційне	Каземати	Близько 1840р.-цукровий завод;
3. Музейно-експозиційне	В'їздова вежа	В'їздова вежа
4. Оборонні мури (ескарпи) та бастіони, зовнішні оборонні мури та бастіони	Оборонні мур (ескарпи) і бастіони, зовнішні оборонні мури та бастіони	Оборонні мур (ескарпи) і бастіони, зовнішні оборонні мури та бастіони
5. Замкова криниця	Замкова криниця	Замова криниця
6. Призамковий парк (Ландшафтний сад кін. XVIIIст.-першої пол. XIXст. Парк кін. XIX-XX ст.)	Ландшафтний сад кін. XVIIIст.-першої пол. XIXст. Парк кін. XIX-XX ст.	Парк

10. Історичні дані про об'єкт:

Ідея спорудження замку виникла у князя Януша Збаразького ще близько 1593 р., під час його перебування у Венеції, де він познайомився з відомим італійським архітектором Вінченцо Скамоцці і запропонував йому виконати проект нового замку у Збаражі.

В будівництві замку чітко виділені два основні періоди: перший XVII ст., другий - XVIII ст. Близько 1620 р. розпочато будівництво замку. В 1631 р. - брат Х. Збаразького (пом. 1631 р.), князь Юрій закінчив будівництво замку. В цьому ж році замок перейшов до рук Януша та Дмитра Вишневецьких. Князь Дмитро особливо дбав про обороноздатність і опорядив його інтер'єр. В 1649 р. (або 1672 р.) - збудовані каземати і бічні крила палацу.

У 1707 році в Збаразькому замку побували український гетьман Іван Мазепа та російський цар Петро І. Вони, оглянувши укріплення замку, дали високу оцінку його оборонним спорудам. В 1707 р. і 1734 р. - фортеця двічі була спустошена російськими військами. Тодішній власник Юзеф Потоцький ще раз відбудовує знищений замок, реконструює його під магнатську резиденцію і оздоблює портретами. У такому стані замок зберігся до перших десятиліть XIX ст. В 1840 р. - генерал Юзеф Бем, адміністратор маєтку графа Францішка Потоцького, влаштовує у замку цукроварню.

Фортеця, у якій ніхто не жив, почала поступово перетворюватися на руїни. Близько 1890 р. - новий власник замку Тадеуш Наментовський покрив його новим дахом, відреставрував в'їзну браму з її житловим приміщенням, заклав знищені віконні та дверні отвори цеглою. Після 1890 року приміщення замку використовувалися під склад зерна та сільськогосподарського реманенту. Детальні обміри замку провів у 1893 р Михайло Ковальчук, в 1905 р. професор Львівської політехніки Мар'ян Осінський, в 1928 р. - обміри проведені реставратором Янушем Вітвіцьким, а в 1946 р. - архітектором Б. Крицьким. З історичних джерел відомо, що у 1896 р. замок горів. 27 лютого 1925 р. професор Юзеф Пйотровський підписав виконаний і представлений на реставраційну комісію проект відбудови і пристосування замку в Збаражі під гімназію. В 1932 р. Тернопільський воєводський уряд поставив на облік замок у Збаражі як пам'ятку архітектури XVII ст. Після 1945 р. замок був частково розібраний, на початок реставрації 1966 р. він знаходився у стані руїни. У 1966 розпочалися реставраційні роботи по відтворенню всієї Збаразької твердині.

Проект Київської майстерні РСНРВМ під керівництвом М. Говденка передбачав пристосування палацу під дім піонерів. На період 1994 р замок, хоча й дивував своєю неповторністю, проте використовувався не за призначенням (в його залах працювали спортивні секції, дитячі гуртки) і поступово руйнувався. Після здобуття незалежності України і створення Державного історико-архітектурного заповідника замку в 1994 р (з 2005 року - Національний заповідник "Замки Тернопілля") повертають його історичний статус. Збаразький замок - головна архітектурна споруда міста - став першим об'єктом реставраційно-відновлювальних робіт. Саме на нього були спрямовані основні зусилля і ресурси. Тому дирекція ДІАЗ вирішила розробити генеральний план відтворення замку. Фахівці - архітектори Львівського інституту "Укрзахідпроектреставрація" на основі вивчених архівних джерел виконали всі необхідні роботи, які почали поступово втілюватися у життя. За час, що минув, проведено реставрацію більшої частини самого замкового палацу, встановлено автономне газове опалення, проведено внутрішню реконструкцію, проведено ремонт казематів замку, здійснено реставрацію в'їзної вежі, відновлено приміщення

кордегардії.

Відповідно до проектної документації «Реставрація інтер'єрів існуючих приміщень замкового палацу та реставрація подвір'я, пам'ятки архітектури XVII с (ох. № 661/1) в м. Збаражі. Коригування» у 2015-2016 рр. було відтворено інтер'єри «Кармазинової та Блакитної їдалень», «Внутрішнього дворика», «Гардеробної» та «Вестибюлю» на І-му поверсі. Відтворено інтер'єри експозиційного залу «Макет замку» та «Каретної».

На другому поверсі замкового палацу відтворено інтер'єри «Мармурового холу», «Білого камінного залу», «Дзеркального залу», «Панського гардеробу», «Верхньої аркової галереї».

Проведено реставрацію замкового подвір'я.

Постановою Кабінету Міністрів України № 878 від 26 липня 2001 року згідно «Закону України про охорону культурної спадщини» м. Збараж занесено в списки історичних населених місць України.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль у навколишньому середовищі	Об'єкт розміщений на пагорбі, на південний схід від зони історичного середмістя. Тепер замковий комплекс входить в центральну частину сучасного міста. Характер розпланувальної системи - змішаний. Розпланувальна система - ландшафтного типу.
Ландшафт	Рельєфна місцевість, з різким піднесенням від південного заходу. Біля найвищої точки (353.4 м) у східній частині розташований головний ансамбль оборонної фортеці - комплекс споруд Збаразького замку. Між замком і нижніми мурами у XIX ст. розбито парк , де переважають липи, а також інші листяні породи дерев, зокрема чорний горіх.
Опис об'єкта	Замок в Збаражі –один з унікальних пам'яток архітектури XVII ст., який поєднує риси оборонної та палацової архітектури. Замок знаходиться на вершині замкової гори, в плані утворює квадрат, по кутах якого є бастіони. На територію замку можна потрапити через подовгувату двоярусну в'їзну вежу в північно-західній куртині. Подвір'я по периметру оточене одноповерховими казематами, простір між казематами та ескарповою стіною заповнений землею. Поверх утворена тераса шириною 21 м. В південно-східній частині внутрішнього двору Замкового комплексу навпроти брами розташований двоповерховий палац. Задня його сторона примикає до південно-східного валу так, що другий поверх виходить на терасу і з напільної сторони палац видається одноповерховим. Основний, прямокутний об'єм палацу ризалітом виступає з бокових крил, які врізані в південно-східний вал і торцями – в прилеглі каземати. **1. Палац.** Загальна площа приміщень 2607,20 м^2. Габаритні розміри: 73,48м х 32,0 м. Одна з основних частин замкового оборонного комплексу. Споруда зведена з каменю, з частковим вкрапленням цегли з характерним для італійської архітектури XVII ст. стриманим декором в ренесансному стилі. Будівля двоповерхова з мансардним поверхом та з пивницями, базована на Т-подібному плані з центральною прямокутною частиною і первісним внутрішнім двориком (пізніше забудований). За типологією споруда анфіладного типу. В плані видовжена з північного заходу на південний схід і складається з головного майже квадратного центрального об'єму і бічних крил. Фундаменти кам'яні, стрічкові. Приміщення першого поверху перекриті склепіннями, ІІ поверху - залізобетонні плоскі та кесонні перекриття . Підлога: в пивницях бетонна; в приміщеннях І-го поверху– гранітна плитка, мармурова підлога, плитка із каменю-пісковика, в санвузлах – керамічна плитка; в приміщеннях ІІ-го поверху– мармурова плитка ,паркетна підлога; мансардний поверх – паркетна пілога. **2. Каземати.** Приміщення казематів займають площу 1114,10 м^2.

Габаритні розміри кожного корпусу – 66,0 х 9,0 м (включно з в'їзною вежею). Побудовані по периметру подвір'я з відступом 11 м від зовнішніх оборонних мурів. Для підвищення обороноздатності проміжок між оборонними мурами та казематами у XVII ст. було засипано землею. Одноповерхові, муровані з каменю. Кожен з казематів відповідно має по одному фасаду від подвір'я. Фасади оздоблюють білокам'яні обрамлення вікон та дверей, вирішені в ренесансних формах (відтворені). Перекриття кам'яні півциркульні з розпалубками. Дахові покриття плоскі: над ними влаштовано широку терасу. Чіткої композиційної єдності спорудам надає симетричне розміщення арочних порталів входів та віконних прорізів в обрамленнях - візаві між південно-західним та північно-східним корпусами. Внутрішнє планування анфіладного типу. Підлоги виконані із гранітної плитки, керамічної плитки та гранітного каменю.

3. В'їзна вежа з перехідним мостом .

Загальна площа приміщень вежі - 260,3 м^2. Правдоподібно її збудовано між 1649 та 1672 рр., коли велося будівництво казематів та бічних крил палацу. Тоді вона була одноярусною. Другий ярус у барокових формах надбудували у XVIII ст. (реконструйований у 2004-2005 рр. згідно проекту реставрації, виконаний інститутом "Укрзахідпроект-реставрація").

Споруда зведена з каменю, з частковим вкрапленням цегли, двоярусна. В плані видовжена з північного заходу на південний схід і складається з двох майже квадратних об'ємів: меншого з північного заходу та більшого - з південного сходу. Фундаменти кам'яні, стрічкові. Приміщення обох ярусів перекриті півциркульними склепіннями з розпалубками. Фасади завершені характерним бароковим фронтоном (відтворені). На осі розміщені арка в'їзду та вікна у білокам'яних обрамленнях, площина окресленого міжповерховими карнизами другого ярусу фланковано пілястрами. Проїзд вежі вимощений з плитки-пісковику. До другого ярусу та на терасу над північно-східними казематами провадять бетонні сходи. Верхні яруси бічних фасадів прорізані прямокутними віконними отворами.

У 2007 році під час проведення реставраційних робіт з консервації та відтворення північно-західної оборонної стіни та мосту, було виявлено опорні стовпи мосту. При обстеженні опорних стовпів мосту виявлено частково збережені цегляні склепіння між стовпами та п'яти під склепіння на опорах мосту. Правдоподібно, що під час прокладання інженерних мереж на територію замку були знищенні ці цегляні склепіння, що в пізнішому призвело до руйнації опор мосту. Відповідно до проектної документації, виконаної інститутом «Укрзахідпроектреставрація» були проведені ремонтно-будівельні роботи з відтворення мосту із сучасних залізобетонних конструкцій: монолітних залізобетонних фундаментів стаканного типу, монолітних залізобетонних колон та ригелів, перекриття мосту із збірних залізобетонних плит, металевого огородження. В подальшому проектом передбачається облицювання існуючих залізобетонних опор білокам'яними блоками та влаштування між опорами підпружних арок.

4. Оборонні мури (ескарпи) та бастіони, зовнішні оборонні мури та бастіони.

П'ятигранні бастіони, кладені з бутового каменю збереглися частково. В кожному з бастіонів були тунелі, що сполучали їх з казематами.

Найкраще збережений південний бастіон. Він має частково два яруси бійниць. Всі бійниці звужуються до середини і мають невеликі бойові отвори. В 2012 році відреставровані зовнішні стіни.

Над цоколем і під парапетом проходять білокам'яні карнизи. Приміщення бастіону перекриті кам'яним півциркульним циліндричним склепінням, яке наполовину втрачене.

Нижній ярус східного бастіону має втрачену лицеву кладку стін.

Другий його ярус повністю втрачений. На місцях бійниць зяють вивали. Камери східного бастіону перекриті таким же склепінням, як і південного.

Північний і західний бастіони в стані відновлення на рівні І-ого ярусу. Ескарпи, кладені з каменю, сполучають між собою бастіони. Вони мають довжину бл. 90 м., висоту бл. 9 м. Найкраще збережений південно-західний ескарп, який декорований білокам'яним поясом над цоколем. Його стіни мають два яруси бійниць. Всі бійниці звужуються до середини та мають ключе подібні отвори. Проміжок між ескарпами та казематами шириною бл. 12 м у XVII ст. засипано землею (внутрішня сторона оборонної стіни - недоступна). Північно-східний та південно-східний збереглися частково (доступними є фрагменти стін біля північного та східного бастіонів). Нижній ярус бійниць цих ескарпів знаходиться під завалами.

Зовнішні оборонні мури являють собою систему обмурованих бутовим каменем земляних бастіонів, які захищали підступи до замку від сторони міста. Збережена частина бастіонів, розташована вздовж вул. Морозенка. Фрагмент цієї оборонної системи збережений у східній частині парку. Частина укріплень вздовж річки втрачена.

5 .Замкова криниця.

Криниця знаходиться в північному куті Замкового подвір'я. На даний час криниця збережена на рівні мощення подвір'я. Студня являє собою круглий отвір діаметром 2,1 м, викладений сегментними допасованими блоками з каменю-вапняку. Студня знаходиться в центрі прямокутного (здеформованого в плані) мурованого з вапнякового буту фундаменту. По кутах фундамент має по два виступи в південній частині та два виступи в північній стороні, які примикають до фундаментів казематів. Загальні розміри в плані 7,21х9,48 м.

Надземна частина криниці (судячи по структурі збережених фундаментів) була дерев'яною, каркасною, накрита шатровим дахом. На сьогодні втрачена.

У 2018 відповідно до проектної документації розпочаті роботи із відтворення дерев’яних конструкцій криниці.

6. Призамковий парк (Ландшафтний сад кін. XVIIIст.-першої пол. XIXст. Парк кін. XIX-XX ст.)

Замкова територія в мурах (паркова територія) знаходиться над берегом річки, оточена бастіонними укріпленнями, зведеними вірогідно на давньому нарисі замкових мурів. Вона включає ландшафтний замковий сад кін. XVIII-першої половини XIX ст. та парк кін. XIX ст.-XX ст.

На даний час підходи і під’їзди до замку і палацу не відповідають історично складеній традиції і не дають можливості сприймати історичне середовище в належній послідовності. Частину замкових мурів розібрано, внаслідок чого територія саду і парку стала відкритою до дороги та втратила камерність середовища. Історичне планування замкових саду і парку збереглись лише фрагментарно, а нові доповнення вирішено без врахування давнішніх елементів. Достатньо видового поповнення парк зазнав в кінці XIX ст. В цей час здійснено групові посадки хвойних порід дерев: сосни австрійської(чорної), сосни Веймутової, модрини європейської, ялини звичайної, які збереглися до наших днів. Значні площинні посадки дерев проводилися в кінці 40-х на поч. 50-х років XX століття. У видовому складі це каштан кінський, клен-явір, американський клен. На жаль ці посадки внесли певні диспропорції в архітектуру парку, сприяли його загущеності, перетворенні в лісовий масив.

Між 1877-1880 роками було висаджено групу горіха чорного. До наших днів зберігся один екземпляр діаметром до 100 см і вважається ботанічною пам’яткою природи місцевого значення. В реєстр заповідних об’єктів Тернопільської області занесений як екзотичне дерево (рішення облвиконкому № 131 від 14.03.1977 року).

Значної реконструкції парк зазнав в період між 1986-1992 роками. За

	рахунок підприємств міста було впорядковано алеї, пішохідні доріжки, меморіал загиблих у Другій світовій війні. Проводили санітарні рубки, насаджували молоді дерева , кущі, рідкісні трави. Видовий склад зелених насаджень збагатився айвою Мауеля, чпнською і справжньою, магонією падуболистою, горобиною плакучою, бархатом амурським, ялівцем звичайним і козацьким, кизилом, форзицією, барбарисом Тунберга, дейцією і багатьма іншими видами. До наших днів збереглась липова алея ландшафтного саду. Національним заповідником з 2000 – 2016 рр. році було проведено роботи із замощення паркових доріжок бетонною плиткою, дрібним щебнем . На території паркової зони знаходяться пам'ятки монументального мистецтва та історії та архітектури : Пам'ятний знак Адаму Міцкевичу, Меморіальний комплекс на честь воїнам, загиблим в роки Великої Вітчизняної війни, Меморіальна дошка на місці загибелі полковника Морозенка, будинок садивного типу кін. XIX ст. ох. №140 (пристосований під готель «Гетьман»)
Перебудови, втрати й історичні нашарування	***1620-і роки*** . У цей період формується основний замковий ансамбль. У період 1620 - 1627 роки будівництвом замку займався Криштоф Збаразький, а з 1627-го по 1631 роки - Юрій Збаразький. Обидва князя здобували освіту в Італії, що дало їм можливість використовувати європейський досвід зведення фортифікаційних споруд в ході будівництва своєї резиденції. Хоча до цих пір точно невідомо, хто був архітектором замку - голландський архітектор Генріх ван пеень, Андреа дель Аква або хтось інший ***1631 рік.*** Після смерті Юрія Збаразького недобудований замок переходить у власність Януша Вишневецького. ***1636 – 1682 роки.*** Замок був резиденцією Дмитра Вишневецького ***1648 рік*** Після поразки польських військ під Пилявцями козацькі війська Богдана Хмельницького під проводом Максима Кривоноса взяли замок без бою. ***1649 рік***. Збараж опинився в епіцентрі польсько-козацького протистояння. ***1651 рік.*** Незадовго до знаменитої битви перед Берестечком, козацькі війська захопили і розграбували замок. Замок позбувся всієї своєї артилерії, оскільки козаки вивезли з фортеці всі гармати. ***1655 рік*** . Напад татар. ***1666 рік*** . Напад татар. ***1675 рік*** . Замок захопили турецькі війська під проводом Ібрагіма Шишмана. Вони зруйнували укріплення замку і спалили місто. Пізніше (протягом декількох років) укріплення будуть відновлені. ***1707 рік***. В Збаразькому замку побували український гетьман Іван Мазепа та російський цар Петро I. Вони, оглянувши укріплення замку, дали високу оцінку його оборонним спорудам ***1734 рік*** . Міщани Збаража допомогли полковнику Верланя, ватажку загону гайдамаків, захопити без кровопролиття місто і замок. ***Середина 18 століття*** . Замок переходить Потоцьким, які частково проводили там будівельні роботи. Другий ярус надбрамної вежі замку був перероблений в дусі барокових форм. ***1840 рік*** . Нащадок Потоцьких генерал Бем влаштував в замку цукровий завод. ***1899 рік*** . А. Чоловський, який оглядав замок, зазначив, що

	північний і західний бастіони повністю зруйновані, східний - частково зруйнований, цілий лише південний бастіон. З північного заходу було грунтовно знищений ескарп вала, з південного заходу ескарп вала зберігся добре, з двох інших сторін ескарп валів знищений частково. ***1914 рік.*** Російські війська, які зупинилися на території замку під час І світової війни, розібрали дахові конструкції та перекриття ІІ поверху на опалення. Відомо також, що покидаючи замок, вони висадили динамітом частину казематів. З опису замку 1921 р. складеного львівськими реставраторами, відомо, що житлові споруди замку були знищені, дах розібрано, збереглися лише частина оборонних мурів. ***1935 рік*** *(за іншими даними* ***- 1920-ті роки)*** . Були розпочаті роботи по реставрації замку. Тоді палацові приміщення планували пристосувати під гімназію. ***1930-і роки*** . У приміщенні палацу планували відкрити музей. Замок зберіг свою основну структуру, але оборонні споруди твердині перебували в стані руїн. Від ескарпових галерей залишився лише фрагменти стін. Від внутрішніх укріплень - тільки південно-західна ескарпових стіна і фрагмент східного бастіону. Верхній ярус в'їзної вежі був повністю втрачений, її первинний об'єм зберігся на висоту одного ярусу. ***Початок 1990-х років*** . У замкових приміщеннях працювали спортивні секції та дитячі гуртки. Замок знаходився в стані занепаду, але в той же час були всі передумови для повноцінного відновлення укріплень могутньої фортеці, оскільки територія замку була забудована, а його головні споруди дійшли до наших днів у своїх основних рисах. ***8 лютого 1994 року*** . Постановою кабінету Міністрів України в місті Збараж був створений Державний історико-архітектурний заповідник (з 2005 року - Національний заповідник «Замки Тернопілля»). Збаразький замок - головна архітектурна пам'ятка міста - стає першим і основним об'єктом реставраційно-відновлювальних робіт. В ході цих робіт була відреставрована велика частина палацу, встановлено газове опалення, проведені роботи по відновленню всіх замкових казематів, реставрується надбрамна вежа. Навколо замку поступово відновлюють і облагороджують парк, історія якого налічує понад 100 років.
Наявність творів мистецтва та їх опис	Будівля палацу має стриманий архітектурний декор в ренесансному стилі. Фасади прорізані двома рядами прямокутних вікон з білокам'яними лиштвами та сандриками , з профільованим підвіконником .Головний фасад палацу почленований рустованими кам'яними пілястрами на три частини. Такі ж пілястри підкреслюють кути основного об'єму будівлі. Фасади завершені розвиненим білокамінним карнизом.. Головний вхід акцентований розташованим над ним балконом на кам'яних консолях. Фасади казематів вирішені в ренесансних формах (відтворені білокам'яні обрамлення вікон та дверей). Внутрішній автентичний декоративний вистрій втрачений. На даний час відтворено палацові інтер'єри XVII-XVIIIст. в частині приміщень І, ІІ поверху палацу. Експозиції приміщень насичено творами декоративного мистецтва: розписами, ліпниною, різьбою по каменю та дереву.
Опис території об'єкта	Територія пам'ятки обмежена на сході вул. Богдана Хмельницького та Панаса Мирного. На півночі зовнішні оборонні

	мури проходять за тильними фасадами будинків на вул. Морозенка. Між замковим комплексом та зовнішніми оборонними мурами розбито парк. На його території в східній частині знаходиться Меморіальний комплекс на честь воїнам, загиблим в роки Великої Вітчизняної війни, відкритий в 1985 році. У центральній частині парку розташований пам'ятний знак Адаму Міцкевичу (1898 р), перенесений сюди з центральної площі у 1968 р. На північ від замку у 1994 р. встановлено пам'ятний хрест жертвам НКВД, розстріляним у 1940-1950-х рр. (автор П. Макарчук). У північній частині парку – садибний будинок XIX ст.(пам'ятка місцевого значення, ох.№ 140) пристосовано під готельний комплекс і введено будівлю в експлуатацію в 2009 році. У парку переважають листяні дерева, зокрема, липи. В 2011 році в парку встановлено три кам'яні скульптури: «Козак на відпочинку», «Прощання» і «Побратими».
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Стан задовільний. Акт технічного стану № від _____р.
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Наявні інженерні мережі (водопостачання, каналізація, телефонізація, автономне опалення, зовнішнє освітлення парку, електроосвітлення, пожежна сигналізація).
Дата і № довідки про майнову цінність об'єкта,найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	Балансова вартість станом на 01.10.2018 р - 24 325 851 грн

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

1. Замок XVIIст.-XX ст. ох.№ 661-Н/1-6

1. Палац
2. Казemати.
3. В'їзна вежа з перехідним мостом.
4. Оборонні мури (ескарпи) та бастіони, зовнішні оборонні мури та бастіони.
5. Замкова криниця
6. Призамковий парк (Ландшафтний сад кін. XVIIIст.-першої пол. XIXст. Парк кін. XIX-XX ст.)

13. Територія об'єкта:

Площа	Загальна площа території об'єкту, що включає внутрішні оборонні мури та бастіони, каземати та палацовий корпус, а також внутрішнє подвір'я становить близько 1 га. Площа в межах зовнішніх оборонних мурів - 10,5 га
Опис меж території об'єкта	Межі території визначені межами пагорба, на якому знаходиться замковий комплекс. З півдня, від центральної частини міста, територія окреслена вул. Богдана Хмельницького. На півночі включає частину вул. Морозенка, на південному заході, за різким ухилом пагорба, знаходиться стадіон, на півдні - городні ділянки.

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Яскравий приклад палацової архітектури доби ренесансу та бароко на землях України. Замок споруджено в 1627-1631 рр. братами Христофором та Юрієм Збаразькими. Замовляли проект у видатного теоретика та практика італійської архітектури того часу Вінченцо Скамоцці. Замок будувався так, що відображав найновіші на той час досягнення фортифікаційного мистецтва.

15. Зона охорони пам'ятки:

Організація-	Управління містобудування та архітектури Тернопільської

розробник науково-проектної документації	облдержадміністрації
Дата розроблення науково-проектної документації	1994 р
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	Погоджено представником Президента в Збаразькому районі 0. І. Гонариком. 1994 р.
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	Включає історичне середмістя та фортечні мури з замковим комплексом. Проходить в межах вулиць Івана Франка. Незалежності, Володимира Великого, Кн.Ольги, Данила Галицького (до Набережної), Панаса Мирного, Богдана Хмельницького**.**

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкті

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1. Проектні пропозиції та програма реставрації замку	1996	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрзахід проектреставрація». Інв № Т-92-11
2.Замковий палац. Робочі креслення. Влаштування сходової клітки та опорядження кесонів	1997	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	- II -
3.Проектна документація по реставрації замкового к-су	1966-1992	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ	Архів інституту «УкрНДІпроек треставрація»
4.Робочий проект з РР та опоряджувальних робіт фасаду палацу	2005	Корпорація «Тернокорс» м. Тернопіль Ген. Директор Білик М. С. тел. (0350)52-20-52	Наіцональний заповідник «Замки Тернопілля»
5. Робочий проект з реставрації, перепланува, - ння та оздоблення інтер'єрів частини існуючих приміщень палацу м. Збараж	2005-2007	Архітектурна майстерня ПП Ю. Вербовецького м. Збараж Тел. (03550) 2-41-06	Архів АМ ПП Ю. Вербовецького, НЗ «Замки Тернопілля»
6. Проект ремонтно-реставраційних робіт ПД-ЗХ та ПН-ЗХ казематів	1986	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ Пл. Контрактова,1	Науково-технічний архів інституту «УкрНДІпроектрестав-рація»
7.Комплексні наукові дослідження	1987	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ Пл. Контрактова,1	Науково-технічний архів інституту «УкрНДІпроектрестав-рація»
8.Проект пристосування казематів під музей та під ресторан	1997	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрза-хідпроектреставрація». Інв № Т-92-17
9.Покриття та огородження казематів. Коригування обмірів	2003	- II -	- II – Інв № Т 92-29
10. Попередні роботи по в'їздній вежі	1981	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ	Архів інституту «УкрНДІпроект реставрація»
11. Проект реставрації в'їздної вежі	1986	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ	Архів інституту «УкрНДІпроек треставрація»

12.Попередні роботи. Т.І. (бастіони, ескарпи)	1991	Ін-т «Укрпроектреставрація» (тепер ін.-т «УкрНДІпроектреставрація») (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ Вул. Контрактова,1 тел (044) 417-55-57	Науково-технічний архів і-ту «Укрзахідпроект реставрація» Інв № Т-92-11
13.ПКД на консерва-цію та відтворення ПН, ЗХ бастіонів, ПН-ЗХ оборонної стіни та мосту	2007	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрзахід проектреставрація». НЗ«Замки Тернопілля»
14.Ліквідація аварійного стану та реставрація даху палацу	2006	СПД ФО Огоньок	Архів ПП Архітектурно проектного бюро «Арко», НЗ «Замки Тернопілля»

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік про-ведення	Замовник	Виконавець	Підрядна організація
1. Реставраційні роботи	1966	Державне замовлення		
2.Ремонтно-відновні роботи .	2002-2005рр.	НЗ "Замки Терно-пілля" у м. Збаражі . Директор - Маціпура А. В. 47302, м. Збараж, вул. Б. Хмельницького, 6. Тел. (03550) 2-30-15	ПП "Лупійчук С. І." м. Збараж, вул. Заводська, 25/6. Тел. (067) 280-18-24	
3.Покриття та огородження казематів.	2003	- II -		«Укрполрестав-рація»
4. Реставрація в'їздної вежі	1986	Державне замовлення. НЗ «Замки Тернопілля»	Інститут ««УкрНДІпроектрес таврація»	«Еко-Буд-Ресурс»
5. Робочий проект з реставрації, перепланування та оздоблення інтер'єрів частини існуючих приміщень палацу м. Збараж	2005-2007	- II -	Архітектурна Майстерня ФОП Вербовецького Ю.	«Тер-Бау-Гіпс»
6.Робочий проект з РР та опоряджувальних робіт фасаду палацу	2005			Корпорація «Тернокорс» м. Тернопіль Ген. Директор Білик М. С. тел. (0350) 52-20-52
7. Ліквідація аварійного стану та реставрація даху палацу	2007		ПП «Арко»	«Гал-Юр-Буд»
8. Реставрація інтер'єрів існуючих приміщень замкового палацу та реставрація подвір'я, пам'ятки архітектури XVII с (ох. № 661/1) в м. Збаражі. Коригування.	2015	Державне замовлення. НЗ «Замки Тернопілля»	Архітектурна Майстерня ФОП Вербовецького Ю.	ПрАТ «Кам'янець-Подільськ-Реставрація»

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні	

матеріали	
Іконографічні матеріали	1. Обмірні креслення Я. Вітвіцького (1928 р.) та Б. Крицького (1946 р.). - Методфонд Інституту теорії та історії архітектури, м. Київ. 2. Обмірні креслення М. Говденка (1965 р.). - Архів інституту "Укрпроектреставрація", м. Київ. 3. Фото вежі, 1914, 1965 рр. Обмірні креслення Я. Вітвіцького (1928 р.) та Б. Крицького (1946 р.). - Методфонд Інституту теорії та історії архітектури, м. Київ. 4. Обмірні креслення М. Говденка (1965 р.). - л\рхів інституту "Укрпроектреставрація", м. Київ. Фото вежі, 1914, 1965 рр.
Архівні матеріали	Державний архів Львівської області. - Ф. 1. - Оп. - 1. - Спр. 1512 (справа по реставрації замку в Збаражі, 1921-1933). Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. - Ф,- УК-19. - Арк. 253; Ф. УК-24. - Ак. 39; Ф. УК- 28,- Арк. 584; Ф. УК-31. - Арк. 223. - Ф. УК-59. - Арк. 61. 64; Ф. УК- 62. - Арк. 181-261.
Бібліографічні матеріали	1. Нариси історії архітектури Української РСР. Дожовтневий період. - Київ, 1957. - С. 90. 2. Історія українського мистецтва. - Т. 2. - Київ, 1957. - С. 75-77. Всеобщая история архитектурьі. - Т. 6. - Москва, 1968. - С. 363-371. Памятники градостроительства и архитектурьі Украинской СОР. -Т. 4. - Киев, 198'6. - С. 66-67. Нельговський Ю. П. Замок у Збаражі. // Українське мистецтвознавство. - Вип. 5. - Київ, 1971. - С. 199-205. 6. Czolowski A. Dawne zamki i twierdze па Rusi Halickiej // Rocznik Kola c. k. konserwatorow starozytnych pomnikow Galicji Wschodniej. - 1892. - S. 123-127. Jaworslci F. Ruiny zamku w Zbarazu. // Tygodnik ilustrowany. - T. 54. -1913. - S. 946. Osinski M. Odbudowa zamku ks. Wisniowieckich w Zbarazu dla pomieszczenia gimnazium. // Architekt. - R. XIX. - 1924. - S. 3. 27-29. 9. Czolowski A., Janusz B. Przesziosc i zabytki wojewodztwa Tarnopolskiego. - Tarnopol, 1926. - S. 125-131. 10. Dobrowolska A. MIodosc Jerzego i Krzysztofa Zbaraskich. **U** Rocznik Przemyski. R. VII. - 1927,- S. 127-133. ll.Slaski H. Zbaraz w przeszlosci i terazniejszosci. Opis historyczno krajoznawczy powiatu. - Tarnopol. 1934. - S. 47-52. 12. Przyl^cki S. Opisy znakomitych miejsc w obwodzie Tamopolskim w dzisiejszej Galicji. // Album na korzysc pogorzelcow wydane przez Jozefa Dunin-Borkowskiego. - Lwow, 1844. - S. 237. 13. Sprawozdania Komisji Historii Sztuki. - T. V,- 1896 [z komunikatami W. Juszczkiewicza, 1891, zesz. XXII. A. Czolowskiego, 1892, zesz. XLIX-XV, oraz z opisem i rysunkami obecnego zamku M. Kowalczuka, 1893, zesz. LXXXI], M.Balinski M., Lipinski T. Polska starozytna. - T. 2. - Warzsz.au a. 1844.-S. 913. 15. Milob^dzki A. Tajemnica zamku w Zbarazu. // Kwartalnik 16. Slownik geograficzny krolewstwa Polskiego i innych krajow slowianskich. - T. 15. - Warszawa, 1900. - S. 509. 17. Aftanazy R. Materialy do dziejow rezydencji. - S. 653-659.

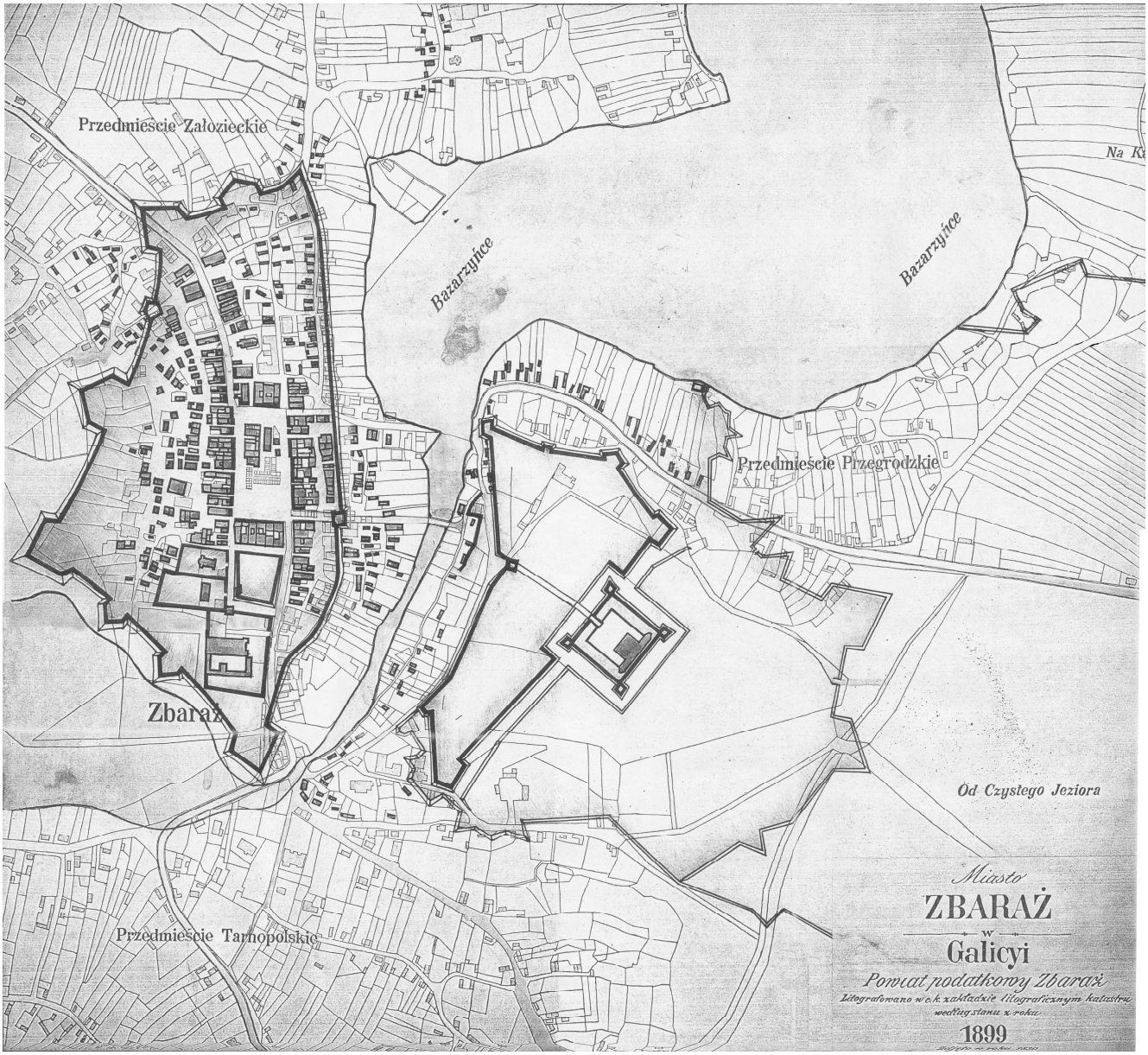
19. До паспорта додаються графічні матеріали та фото фіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Графічні матеріали			
Історико-архітектурний опорний план з позначенням зон охорони М 1:2000	1	2003	Інститут «Укрзахідпроектреставрація»
Територія та охоронна ї зона ДІАЗ	1		
Схема генплану Замку М 1:2000	1	10.2018	Грабар Т.
План замку 1 пов.	1	2018 р.	Грабар Т.
План замку 2 пов.	1	2018 р.	Грабар Т.
Обстеження території парку	1	1997р.	Інститут «Укрзахідпроектреставрація»
Картографічні та іконографічні матеріали(світлини)			
Фортифікації Замку та міста періоду середини XVIIст.	1	Сер.XVII ст.	
Замок на карті фон Міга 1779р.	1	1779 р.	
Проект палацу Вінченцо Скамоцці	1	1615	
Фото Замку	4	1902-XX ст.	
Фотофіксація			
Загальний вигляд	1	10.2018	Інтернет-ресурси
Інтер'єр	3	10.2018	Грабар Т.
Екстер'єр	9	10.2018	Грабар Т.

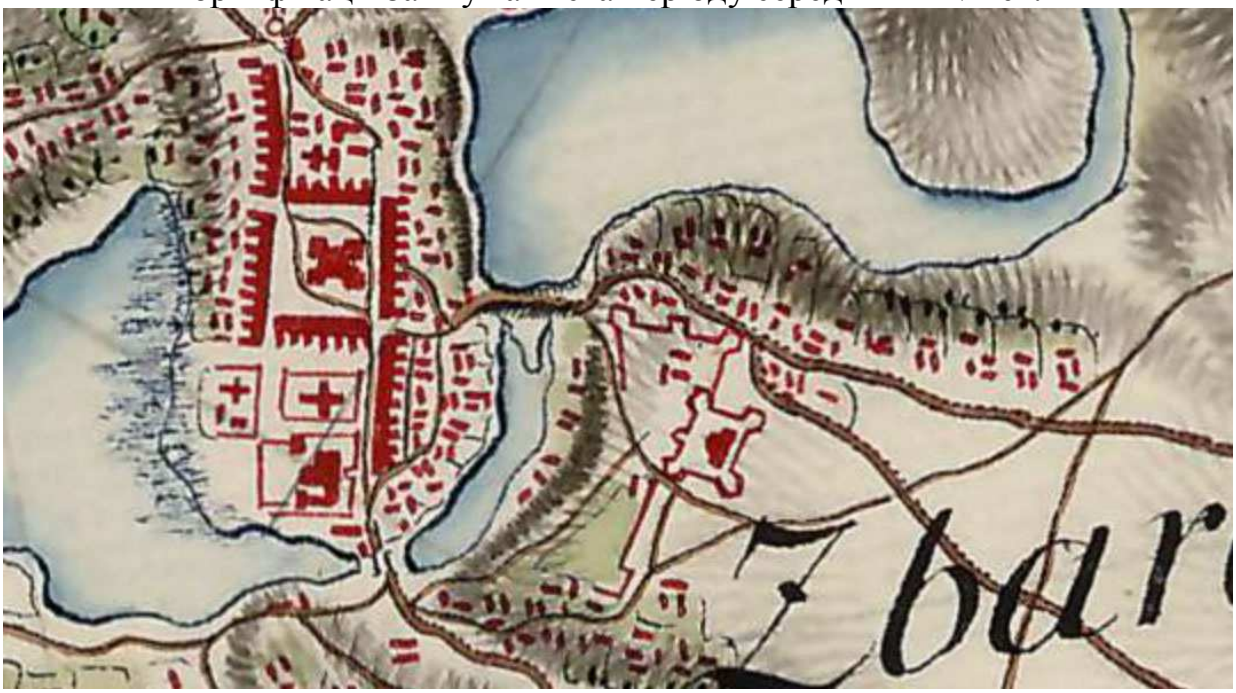
Паспорт склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Інженер-будівельник відділу ОЕРПК НЗ "Замки Тернопілля"	Архітектор	Грабар Т.		10. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської облдержадміністрації _____ **С.А. Байталюк**

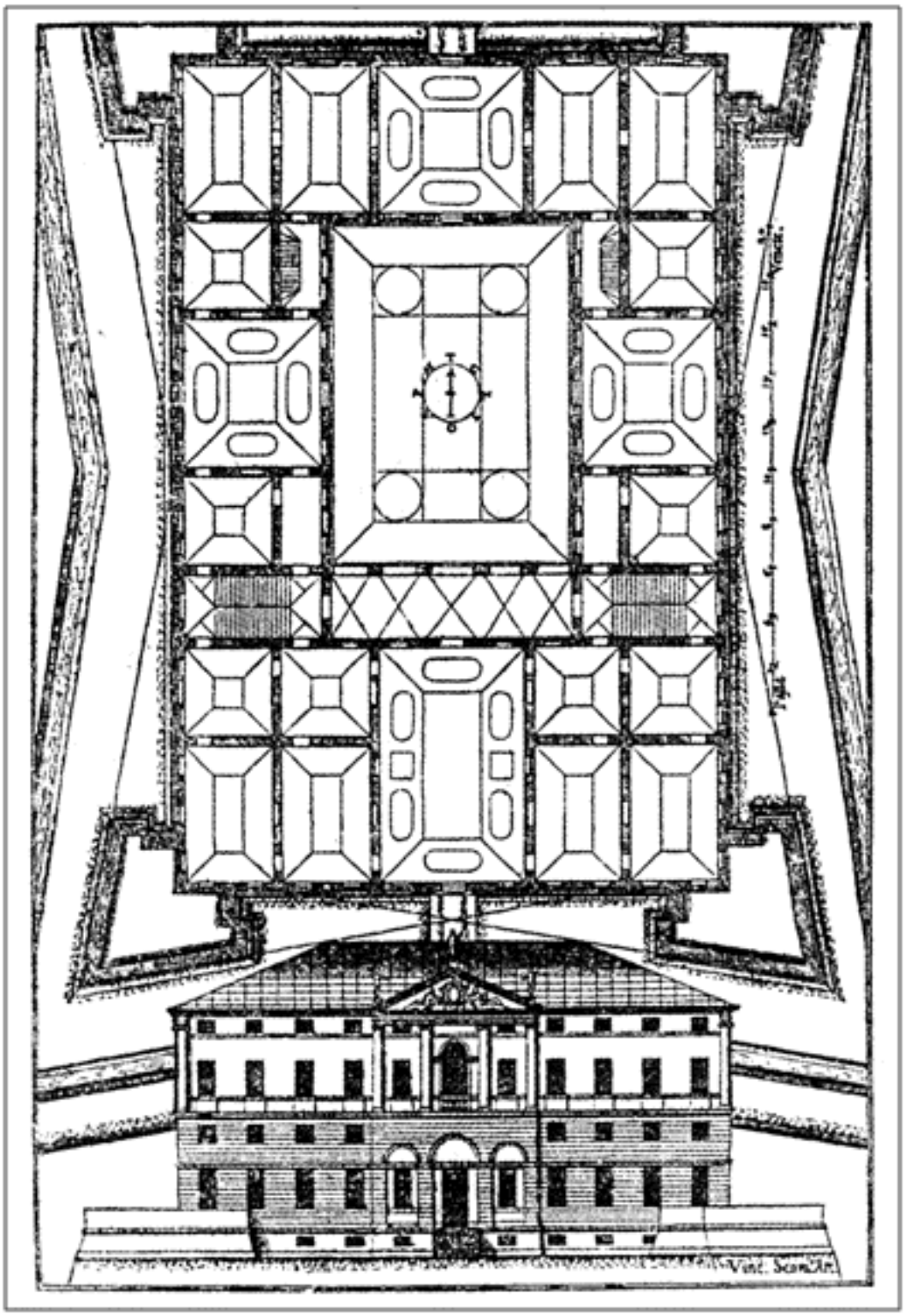

Фортифікації Замку та міста періоду середини XVIIст.

План замку в м. Збаражі на карті фон Міга 1779 р.

(військовий архів у Відні; B.IX-a 390-рукопис)

Вінченцо Скамоцці. Проект палацу
для Христофора Збаразького в Збаражі. 1615 р.

1.Палац на фото 1902 р

2. Палац та залишки оборонних мурів та бастіону на фото 1902 р.

3. Палац на фото 1902 р.

4. В’їзна вежа на фото поч. XX ст.

5. Вигляд з квадрокоптера. Інтернет ресурси 2018 р.

6. Головний фасад палацу.2018р.

7. Південно-східний фасад палацу. Південно-східний ескарп (залишки).2018 р.

8. В’їзна вежа. Проїзд на першому ярусі

9. Північно-східні каземати .

10. Палац. Оливкова їдальня. 2018 р.

11. Палац. Верхня аркова галерея. 2018 р.

12. Палац. Білий камінний зал. 2018 р.

13. Садибний будинок XIX ст.,
реконструйований під готель «Гетьман»

14. Паркова скульптура « Прощання»

15 Меморіальний комплекс на честь воїнам, загиблим в роки Другої світової війни

16. Меморіальна дошка з барельєфом погруддя полковника Морозенка

17. Пам’ятник Адаму Міцкевичу

ЗБАРАЖ

Історико-архітектурний опорний план (скоригований) М 1:2000

ТЕРИТОРІЯ ТА ОХОРОННА ЗОНА ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА В М. ЗБАРАЖІ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

МІНІСТР
МІНБУДАРХІТЕКТУРИ
Ю.С.СЕРБІН.

ПРЕДСТАВНИК ПРЕЗИДЕНТА
УКРАЇНИ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ
ОБЛАСТІ
Б.Г.КОСЕНКО.

ПОГОДЖУЮ:

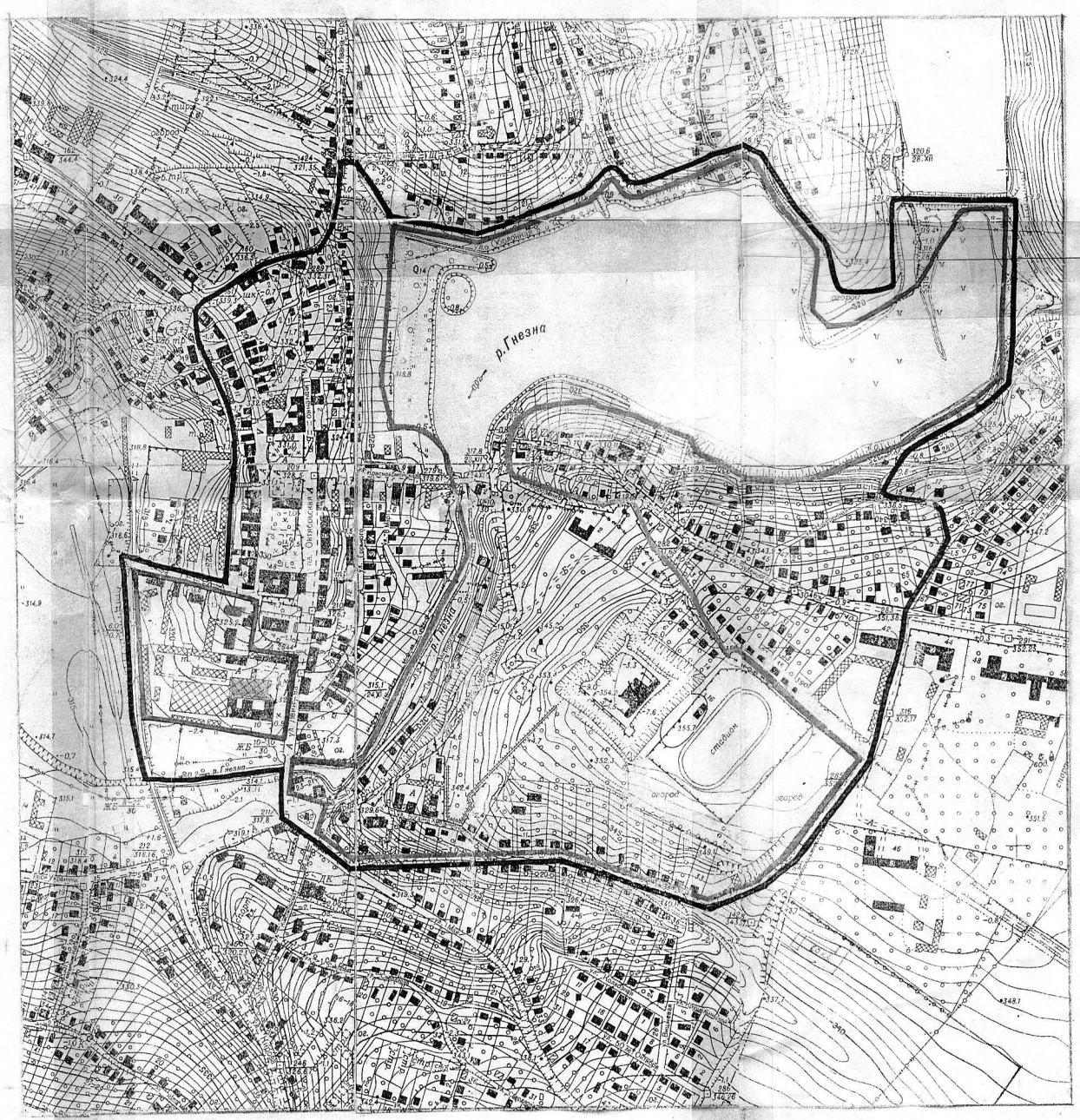
ПРЕДСТАВНИК ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
У ЗБАРАЗЬКОМУ РАЙОНІ
І.І.ГОНЧАРУК.

ГОЛОВА ЗБАРАЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ
В.Д.РОЖКО.

ГОЛОВНИЙ АРХІТЕКТОР
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Є.Ю.ЗАЛІЩУК.

ГОЛОВНИЙ АРХІТЕКТОР
ЗБАРАЗЬКОГО РАЙОНУ
В.І.СКОЧИЛЯС.

АРХІТЕКТОР МІСТА
ЗБАРАЖА
Р.К.ОСТАПЧУК.

ЕКСПЛІКАЦІЯ

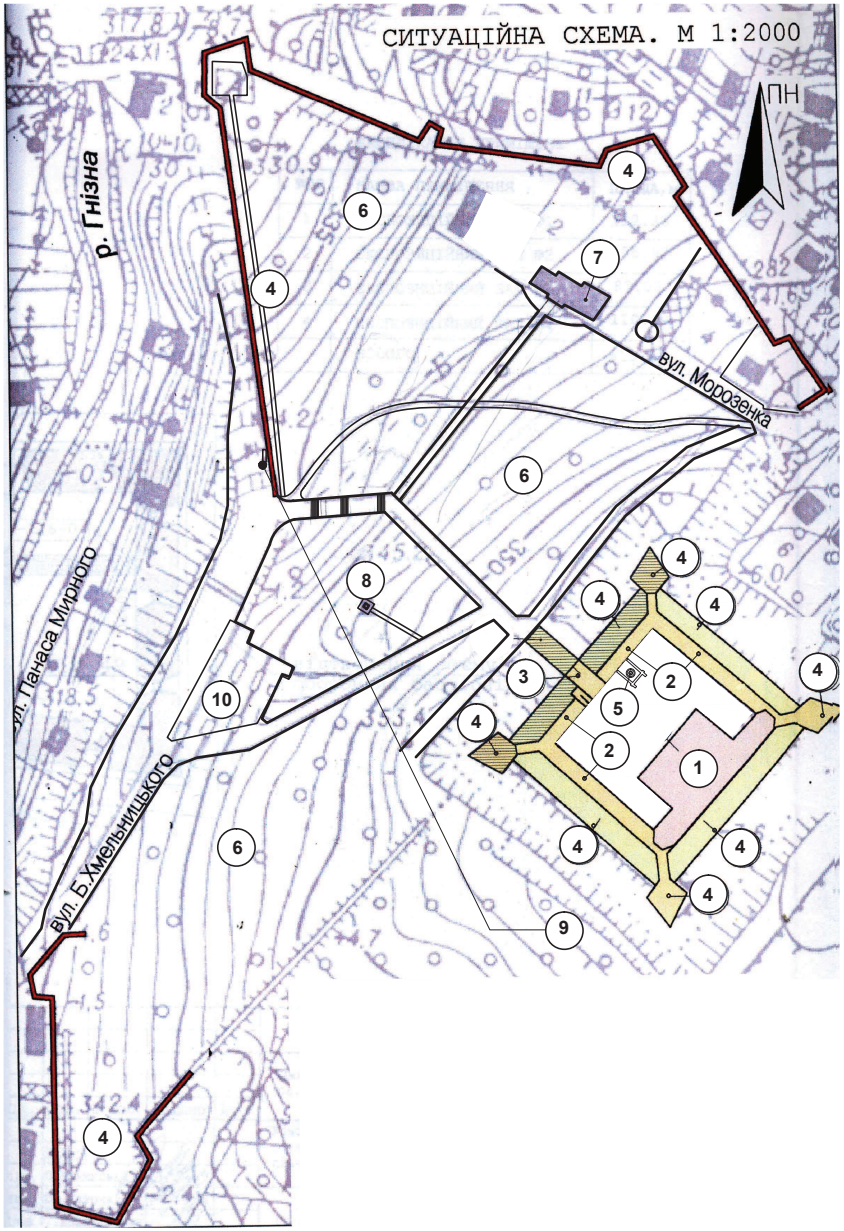
I. ЗАМОК, 1626-1631рр.
I.1. ПАЛАЦ
I.2. КАЗЕМАТИ
I.3. СХІДНИЙ, ЗАХІДНИЙ, ПІВНІЧНИЙ І ПІВДЕННИЙ БАСТІОНИ.
I.4. ВОРОТА
2. П А Р К, XIXст.
3. ОБОРОННІ СТІНИ.
4. ВОДЯНИЙ МЛИН
5. КОМПЛЕКС АДМІНБУДИНКІВ XIXст. по вул. Б. Хмельницького, №№ 6, 10, 22, 24.
6. КОМПЛЕКС СПОРУД САДИБНОГО ТИПУ XIXст. по вул. Б. Хмельницького, 7.
7. АДМІНБУДИНОК XIXст. по вул. Незалежності, 25.
8. ПАМ'ЯТНИКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПРИЗАМКОВОГО ПАРКУ:
   - МЕМОРІАЛ ЗАГИБЛИМ ВОЇНАМ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ-1985р.
   - ПАМ'ЯТНИК АДАМУ МІЦКЕВИЧУ - 1998р.
9. МЕМОРІАЛЬНА ПЛИТА КОЗАЦЬКОМУ ПОЛКОВНИКУ Н.МОРОЗЕНКУ ВСТАНОВЛЕНО НА ОБОРОННІЙ СТІНІ -1984р.
I0. АНСАМБЛЬ СПОРУД МОНАСТИРЯ БЕРНАРДИНІВ-1627р.
II. АНСАМБЛЬ СПОРУД МОНАСТИРЯ ФЕЛІЦІАНОК, XVIIст.
I2. ЗАЛИШКИ СТАРОЗБАРАЗЬКОЇ ФОРТЕЦІ XIIIст. селоСТАРИЙ ЗБАРАЖ.
I3. ЦЕРКВА ПРЕОБРАЖЕННЯ ОБОРОННОГО ТИПУ XVIст. село ЗАЛУЖЖЯ.
I4. МІСЬКЕ ВОДОСХОВИЩЕ ІЗ ЗАХИСНОЮ ЗОНОЮ ЯК ЧАСТИНУ ФОРТИФІКАЦІЙНИХ СПОРУД ЗАМКУ.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

МЕЖА ЗАПОВІДНИКА

ОХОРОННА ЗОНА ЗАПОВІДНИКА

СХЕМА ГЕНПЛАНУ, М 1:2000

ЕКСПЛІКАЦІЯ
ПАМ'ЯТКИ ЗАМКОВОГО КОМПЛЕКСУ

1. **Палац**
2. **Каземати**
3. **В'їзна вежа з перехідним мостом**
4. **Оборонні мури (ескарпи) та бастіони, зовнішні оборонні мури та бастіони**
5. **Замкова криниця**
6. **Призамковий парк** (Ландшафтний сад кін. XVIIIст.-першої пол. XIXст. Парк кін. XIX-XX ст.)

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПАМ'ЯТОК НА ТЕРИТОРІЇ ЗАМКОВОГО КОМПЛЕКСУ

ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ

7. Будинок садибного типу кін. XIX ст. пам'ятка місцевого значення ох. №140 реконструйований під готель "Гетьман".

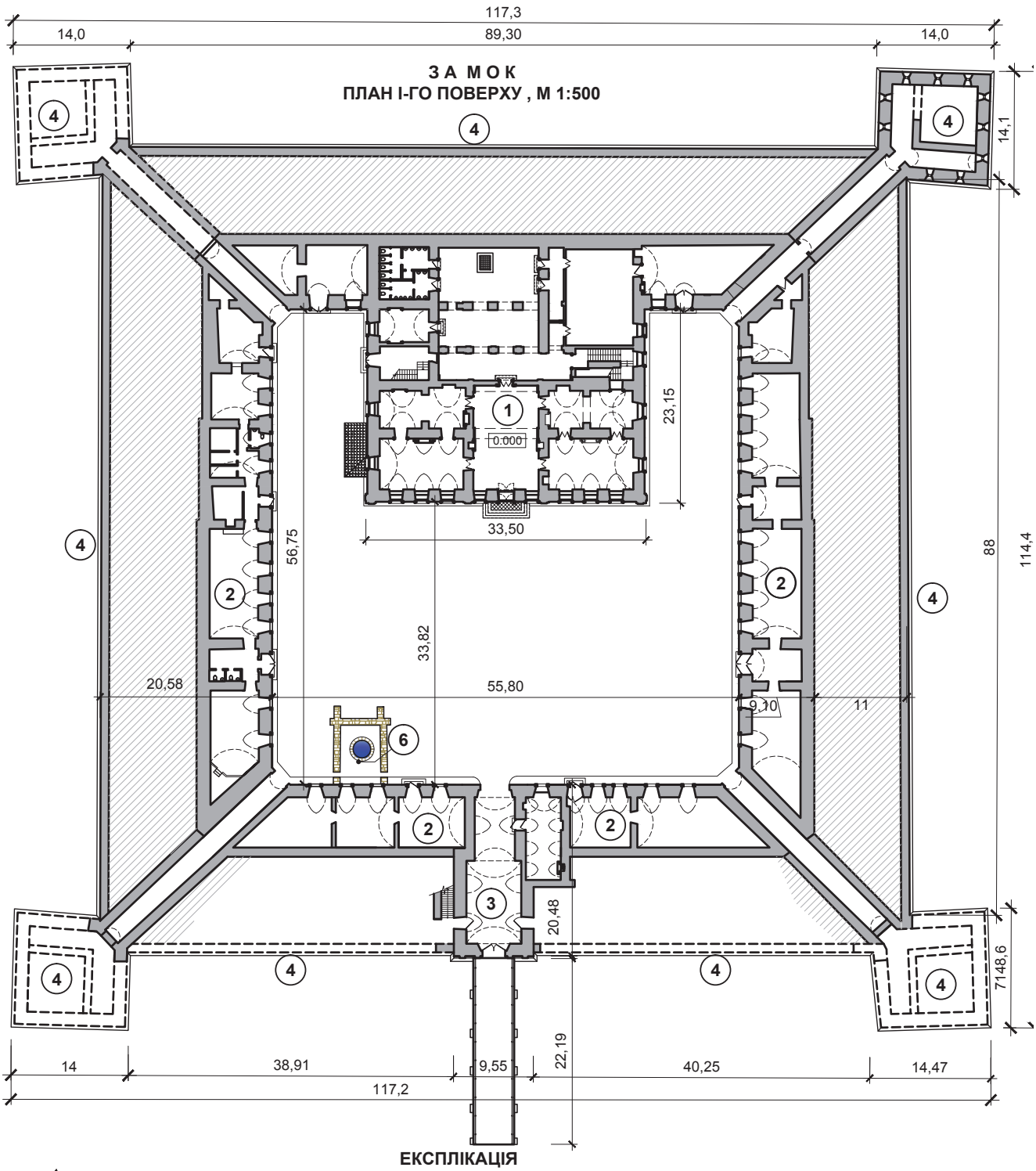
ПАМ'ЯТКИ МОНУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

8. Пам'ятник Адаму міцкевичу, ох.№ 297-Тр
9. Меморіальна дошка на місці загибелі полковника Морозенка Ох. № 480 -Тр

10. Меморіальний комплекс на честь воїнам, які загинули в 1941-1945рр. Ох.№ 684-Тр

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата	Замок, пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661) по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збараж Тернопільської області			
							Стадія	Аркуш	Аркушів
Викон.		Грабар Т.				Схема генплану; М 1:2000	НЗ "Замки Тернопілля"		

Взамін інв. N
Підпис і дата
Інв. N дубл.
Інв. N ориг. 27

ЕКСПЛІКАЦІЯ

1. Палац
2. Казemати (північно-східні, південно-західні,північно-західні)
3. В'їзна вежа з перехідним мостом
4. Оборонні мури (ескарпи) та бастіони
(бастіони - північний, західний - залишки, східний - руїна, південний - руїна;
оборонні мури - північно-західний, північно-східний, південно-східний - залишки, південно-захід
5. Замкова криниця

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Існуючі елементи планувальної структури замку

Втрачені елементи планувальнох структури

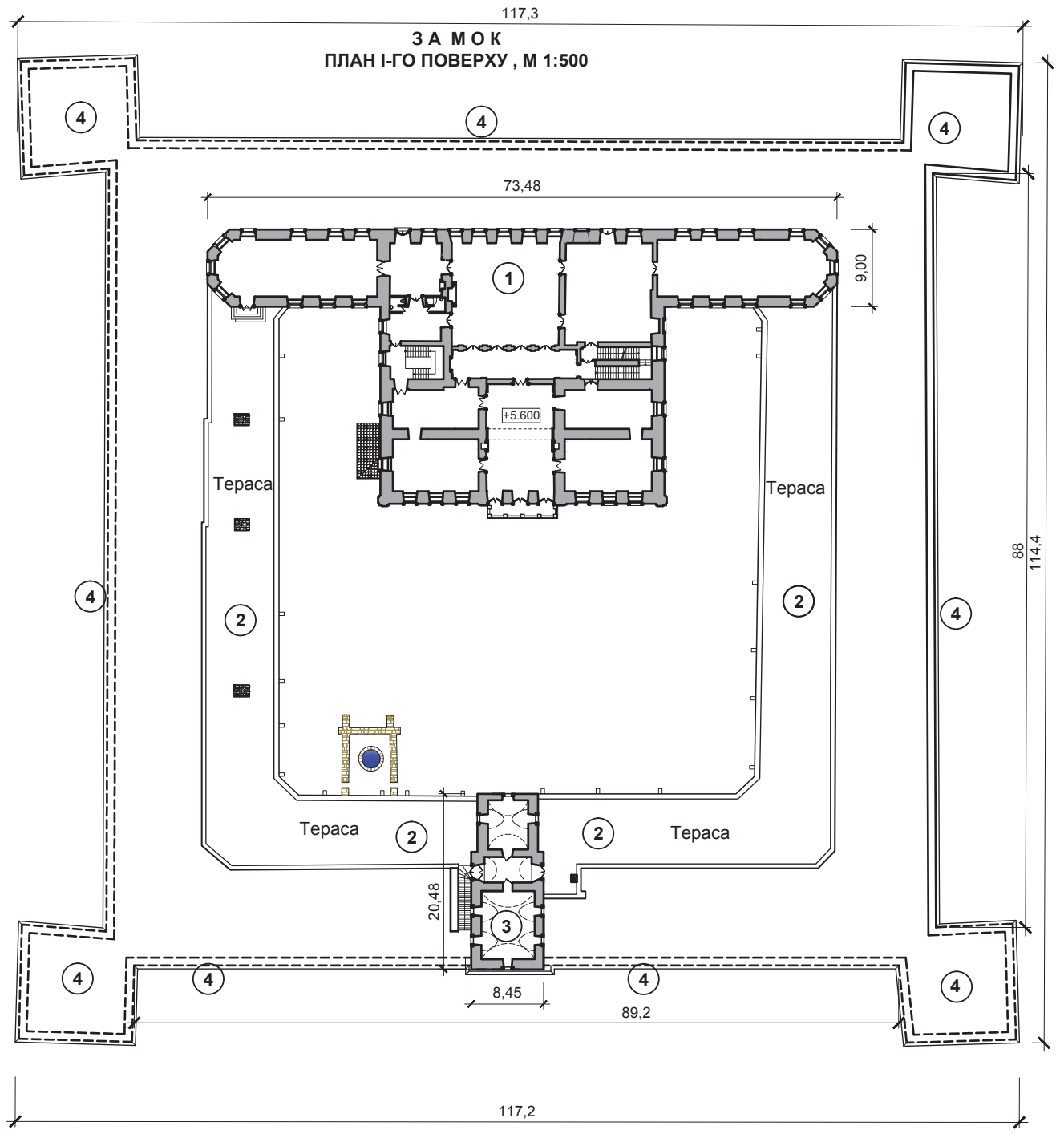
Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
Викон.		Грабар Т.			

Замок XVII ст.(ох. №661) по вул. Б. Хмельницького, 2
в м. Збаражі Тернопільської області

Стадія	Аркуш	Арку
	1	

План І-го поверху Палацу,
план казематів,
план І-го ярусу в'їзної вежі; М 1:500

Національний заповідник "Замки Тернопілля

ЕКСПЛІКАЦІЯ

1. Палац
2. КазематИ (північно-східні, південно-західні,північно-західні)
3. В'їзна вежа з перехідним мостом
4. Оборонні мури (ескарпи) та бастіони
(бастіони - північний, західний - залишки, східний - руїна, південний - руїна;
оборонні мури - північно-західний, північно-східний, південно-східний - залишки, південно-західни
5. Замкова криниця

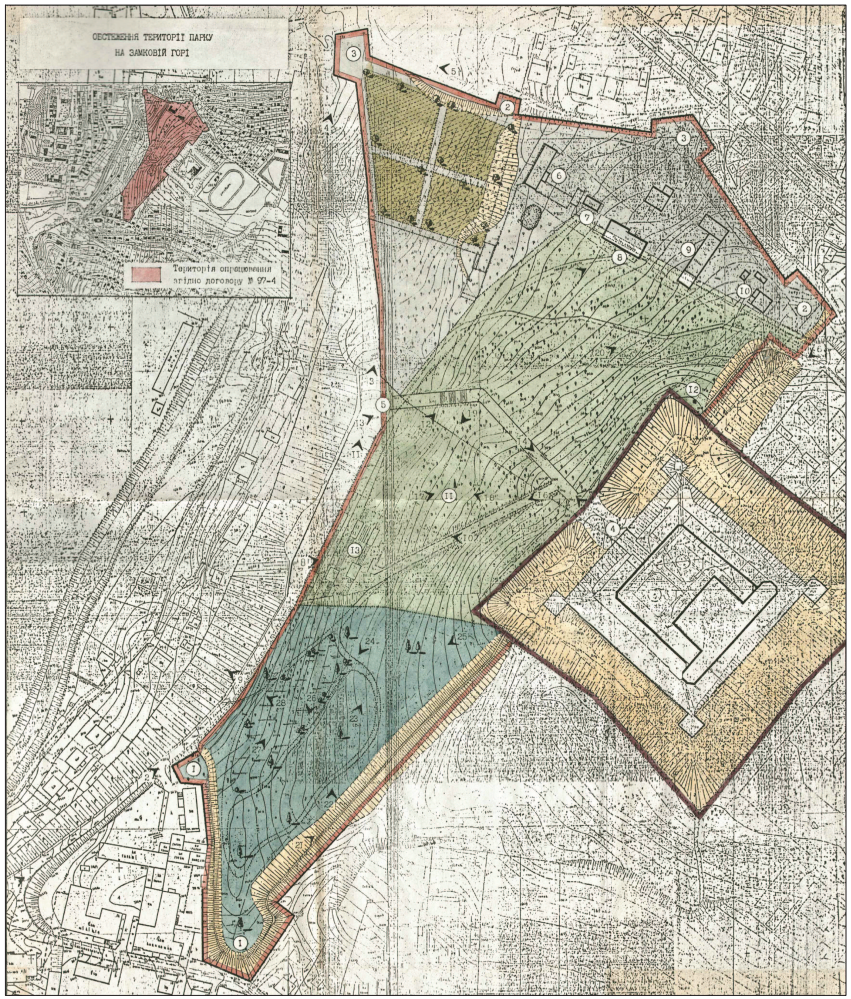
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Існуючі елементи планувальної структури замку

Втрачені елементи планувальнох структури

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата	Замок XVII ст.(ох. №661) по вул. Б. Хмельницького, 2 в м. Збаражі Тернопільської області		
							Стадія	Аркуш
								1
Викон.		Грабар Т.				План II-го поверху Палацу, план II-го ярусу в'їзної вежі; М 1:500	Національний заповідник "Замки Тернопілля	

ОБСТЕЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ НА ЗАМКОВІЙ ГОРІ

ЕКСПЛІКАЦІЯ

I – збережені фрагменти оборонних споруд передзамча

2 – б а ш т и

3 – б а с т і о н и

4 – в"їздова брама на дитинець резиденції

5 – місце втраченої паркової брами

6 – будинок на місці садиби на замку

7 – п і д в а л и

8 – дворик 2 пол.XIX ст.

9 – господарська споруда дворику

10 – о б і й с т я

II – меморіальний обеліск пам"яті А.Міцкевича

I2 – меморіальний хрест пам"яті жертв репресій

I3 – меморіальний комплекс полеглим у другій світовій війні

ІСТОРИЧНЕ ЗОНУВАННЯ І ТРАДИЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРИТОРІЙ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- укріплення замку
- башти, мури, оскарпи, бастіони
- земляні оборонні споруди
- укріплення фортифікованої резиденції
- лінії розмежування території замку за станом на сер.XIX ст.
- територія садиби на замку
- територія замкових партерних садів
- ландшафтний сад кін.XVШ–I пол.XIX ст.
- паркова територія кін.XIX–XX ст.

1. Комп'ютерна обробка графічних та текстових матеріалів, виконаних Інститутом "Укрзахідпроектреставрація "Проект реставрації історичного середовища паркової територіїмна Замковій горі в м. Збаражі Тернопільської області". 1997р.

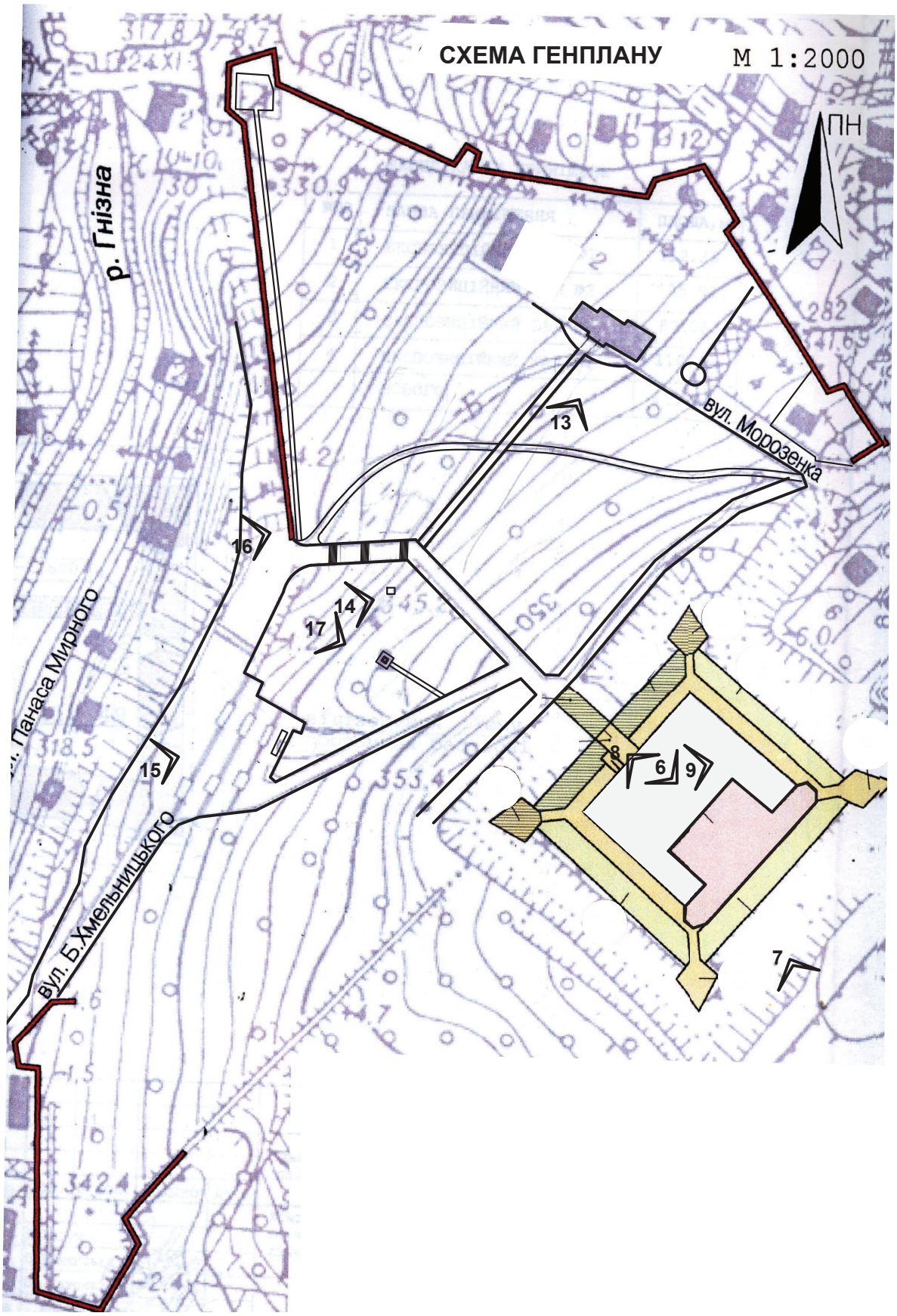
Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата	Замок, пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661) по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збаражі Тернопільської області			
							Стадія	Аркуш	Аркушів
Викон.		Грабар Т.				Призамковий парк (ландшафтний сад кін. XVIII ст. першої пол. XIX ст.Парк кін. XIX-XX ст.) ; М 1:2000	НЗ "Замки Тернопілля"		

Взамін інв. N

Підпис і дата

Інв. N ориг. 30118

СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ

Збаразький замок. Історична довідка.

Українське місто Збараж, перша писемна згадка про яке відноситься до 1211 року, як про одне з найбільш укріплених центрів Галицько – Волинського князівства, сьогодні є центром одноіменного району Тернопільської області.

Збараж входить до числа тих населених пунктів нашої держави, де зосереджена значна кількість пам'яток культурної спадщини , деякі з яких є зразками оборонного зодчества.

Першою оборонною спорудою давнього Збаража було дерев'яне городище, що існувало з IX по XIII століття, на місці якого в 1393 році був споруджений перший кам'яний замок.

В 1589 році Старозбаразьку фортецю зруйнували татари і вона більше не відновлювалася.

Ідея спорудити новий замок на новому місці виникла в братів Збаразьких Христофора і Юрія, яку вони почали успішно втілювати в життя.

За даними дослідника Олександра Чоловського, в 1598 році Христофор Збаразький, перебуваючи у Венеції, замовив у італійського архітектора Вінченццо Скамоцці проект укріпленого палацу- резиденції, який би виконував роль фортеці.

Основний етап будівництва фортеці тривав з 1620 по 1631 рік під керівництвом князів Збаразьких. Після них замок добудовували князі Вишневецькі,згодом його власниками стали князі Потоцькі.

Будівництво нового замку було розпочато за проектом Вінченццо Скамоцці, але в ході ведення будівельних робіт, були внесені корективи в сторону зміцнення його оборонної складової.

Низка дослідників вважають авторами укріплень Збаразького замку Генріха ванн Пеене, інші – Андреа дель Аква, ще інші твердять ,що участь у його зведенні брав Матео Кастелло.

Після спорудження замок являв собою потужну фортифікаційну споруду з глибокоешелонованою системою оборони.

В архітектурному плані це було квадратне укріплення, яке складалося із насипних земляних валів, укріплених кам'яними ескарповими стінами з чотирма п'ятигранними бастіонами по кутах. Довжина куртин, які зв'язували бастіони, дорівнювала 88 метрів. Висота стін та бастіонів дорівнювала 12 метрів. По периметру цих укріплень був рів, шириною 40 метрів, укріплений первісно контрескарповими стінами. Територія перед цими укріпленнями, яка мала пологий схил до півночі, заходу і південного заходу була укріплена внутрішньою лінією стін з бастіонами. В центрі північно-західної куртини розміщувався проїзд в замковий двір. Над проїздом височіла квадратна вежа. У східній частині замкового двору був споруджений двоповерховий палац.

Після завершення будівництва замок складався з казематних валів, чотирьох бастіонів і рову, наповненого водою, який оточував весь замок. На рогах оборонних валів стояли п'ятикутні вежі. Вода в рові була протічною і надходила з багатоводних на той час озер. По периметру замку були розташовані каземати. Зв'язок з навколишнім світом здійснювався через браму, розміщену у двоповерховій вежі, до якої вів звідний міст. На подвір'ї, в його північному крилі була збудована криниця,глибиною 60 метрів. Дещо пізніше було добудовано два крила над частиною казематів, що прилягали до палацу і замок набув Т- подібної форми.

Впродовж XVII –XVIII століть замок був потужною фортифікаційною спорудою, здатною успішно виконувати оборонну функцію. В 1649 році він став центром протистояння між військами Богдана Хмельницького та польськими гарнізонами, очолюваними Яремою Вишневецьким в ході Національно - Визвольної революції на Україні середини XVII століття. В 1675 році замок був здобутий і частково знищений татарською ордою під орудою Ібрагіма Шишмана.

Впродовж XIX століття замок втрачає оборонне значення і поступово починає руйнуватися.

В кінці XIX, на початку XX століття починаються перші спроби реставрації замку.

З 1932 по 1938 рік реставрація Збаразького замку проводиться за ініціативи Товариства Офіцерів Запасу Речі Посполитої.

Чергова досить успішна реставрація проходить з 1958 по 1985 рік.

В 1994 році Збаразький замок стає основним об'єктом Державного історико-архітектурного заповідника у місті Збаражі, який у 2005 році одержує статус національного закладу.

З того часу реставраційні роботи заповідника були зосереджені на головних складових замку та прилеглої до нього території, основою якої є призамковий парк –пам'ятки садово-паркової архітектури кінця XVIII століття.

Це стосується в'їздової вежі – однієї з домінуючих складових замкового комплексу,оригінального зразка оборонної архітектури доби ренесансу та бароко на Україні, палацу – двоповерхової будівлі, побудованої в стилі пізнього ренесансу,казематів,бастіонів,оборонних стін замку,замкової криниці.

З метою вияснення більш повної історичної картини будівництва замку, заповідником було організовано ряд археологічних розкопок, які проводилися спільно з Інститутом археології Львівського національного університету.

Серед дослідників Збаразького замку слід відзначити історика Олександра Чоловського, архітекторів Януша Вітвіцького, Юрія Ковальчика, Юрія Нельговського, Юрія Вербовецького.

Підготував:

Володимир Чайка, начальник науково-дослідницького відділу НЗ «Замки Тернопілля»

ОБЛІКОВА КАРТКА

об'єкта культурної спадщини

Палац

(найменування об'єкта)

вид	Тип	Категорія пам'ятки
Архітектурний	Споруда	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

XVII ст.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Вул. Б. Хмельницького, 28, м. Збараж, Тернопільська обл.

3. Охоронний № пам'ятки:

661-Н/1

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24.08. 1963 р. №970

5. Функціональне використання:

сучасне використання	первісне призначення	інші (протягом часу існування об'єкта)
Музейний комплекс	Магнатська резиденція	Дім піонерів

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Домінуюча споруда замкового комплексу. Знаходиться у південно-східній частині замкового подвір'я. Становить основний акцент на замковому подвір'ї. З тильної сторони до палацового фасаду примикає південно-східний ескарп оборонних укріплень. Межі території включають замкове подвір'я, палац, каземати, в'їзну вежу та оборонні укріплення. Основний підхід до палацу - через надбрамну вежу з північного заходу. Об'єкт розміщений на пагорбі, на південний схід від історичного середмістя. Тепер замковий комплекс входить в центральну частину сучасного міста. Характер розпланувальної системи - змішаний.

Характеристика об’єкта	За типологією - пам’ятка оборонної і палацової архітектури доби Ренесансу та бароко на землях України. Головний хід до палацу акцентується балконом на кам’яних консолях, ще два входи розташовані у бічних крилах. Тильна сторона палацу прилягає до південно-східного валу так, що другий поверх виходить на терасу і з напільної сторони палац видається одноповерховим. Загальна площа приміщень 2607,20 кв. м. Габаритні розміри: 73,48 х 32,0 м. Одна з основних частин замкового оборонного комплексу. Відтворена, в основному, на період XVIII ст. Споруда зведена з каменю, з частковим вкрапленням цегли, двоповерхова, з характерним для італійської архітектури XVII ст. стриманим декором в ренесансному стилі. Будівля базована на Т-подібному плані з центральною прямокутною частиною і первісним внутрішнім двориком (пізніше забудований). В плані видовжена з північного заходу на південний схід і складається з головного майже квадратного центрального об’єму і бічних крил. Фундаменти кам'яні, стрічкові. Приміщення першого поверху перекриті склепіннями, II поверх має залізобетонні плоскі та кесонні перекриття. Підлога: в пивницях бетонна, в приміщеннях І-го поверху (велика та мала вітальня) – гранітна плитка, в вестибюлі - мармурна плитка, в санвузлах – керамічна, в оливковій та блакитній їдальнях – гранітна ; в приміщеннях II-го поверху – мармурова в холі, паркетні підлоги, бетонні. Проведені ремонтно-реставраційні роботи по ліквідації аварійного перекриття другого поверху Палацу із заміною дахових конструкцій та покриття із керамічної черепиці. Відтворено частину палацових інтер’єрів на І та II поверхах. Реставраційні та відновлювальні роботи тривають.
Наявність творів мистецтва	Будівля палацу має стриманий архітектурний декор в ренесансному стилі. Фасади прорізані двома рядами прямокутних вікон з білокам'яними лиштвами та сандриками, з профільованим підвіконником. Головний фасад палацу почленований рустованими кам’яними пілястрами на три частини. Такі ж пілястри підкреслюють кути основного об’єму будівлі. Фасади завершені розвиненим білокамінним карнизом. Головний вхід акцентований розташованим над ним балконом на кам'яних консолях. Автентичний декоративний вистрій втрачений. На даний час відтворено палацові інтер’єри XVII-XVIIIст. в частині приміщень І, II поверхів палацу. Експозиції приміщень насичено творами декоративного мистецтва: розписами, ліпниною, різьбою по каменю та дереву.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

1. Палац – складова замку

8. Ступінь схоронності об’єкта:

Добрий,задовільний, незадовільний,	Задовільний. Акт технічного стану № від 20.02.2018 р

аварійний	

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1. Проектні пропозиції та програма реставрації замку	1996	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрза-хідпроектреставрація». Інв № Т-92-11
2.Замковий палац. Робочі креслення Влаштування сходової клітки.	1997	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	- II -
3.Проектна документація по реставрації замкового к-су	1966-1992	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ	Архів інституту «УкрНДІпроек треставрація»
4.Робочий проект з РР та опоряджувальних робіт фасаду палацу	2005	Корпорація «Тернокорс2 м. Тернопіль Ген. Директор Білик М. С. тел. (0350) 52-20-52	Наіціональний заповідник «Замки Тернопілля»
5. Робочий проект з реставрації, перепла вання та оздоблення інтер'єрів частини існуючих приміщень палацу м. Збараж	2005-2007	Архітектурна майстерня ПП Ю. Вербовецького м. Збараж Тел. (03550) 2-41-06	Архів АМ ПП Ю. Вербовецького, НЗ «Замки Тернопілля»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
План пивниць , М 1:200	1	2018р	Грабар Т.
План 1 поверху , М 1:200	1	2018р	Грабар Т.
План 2 поверху , М 1:200	1	2018р	Грабар Т.
План мансарди , М 1:200	1	2018р	Грабар Т.
Фото	1	2018 р.	Грабар Т.
Фото інтер'єру	3	2018 р.	Грабар Т.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Провідний інженер відділу ОЕРПК НЗ "Замки Тернопілля"	Архітектор	Грабар Т.Б.		10. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської облдержадміністрації _____ **С.А. Байталюк**

Фото 1. Різьблені двері на головному фасаді палацу

Фото 2. Велика вітальня. І поверх

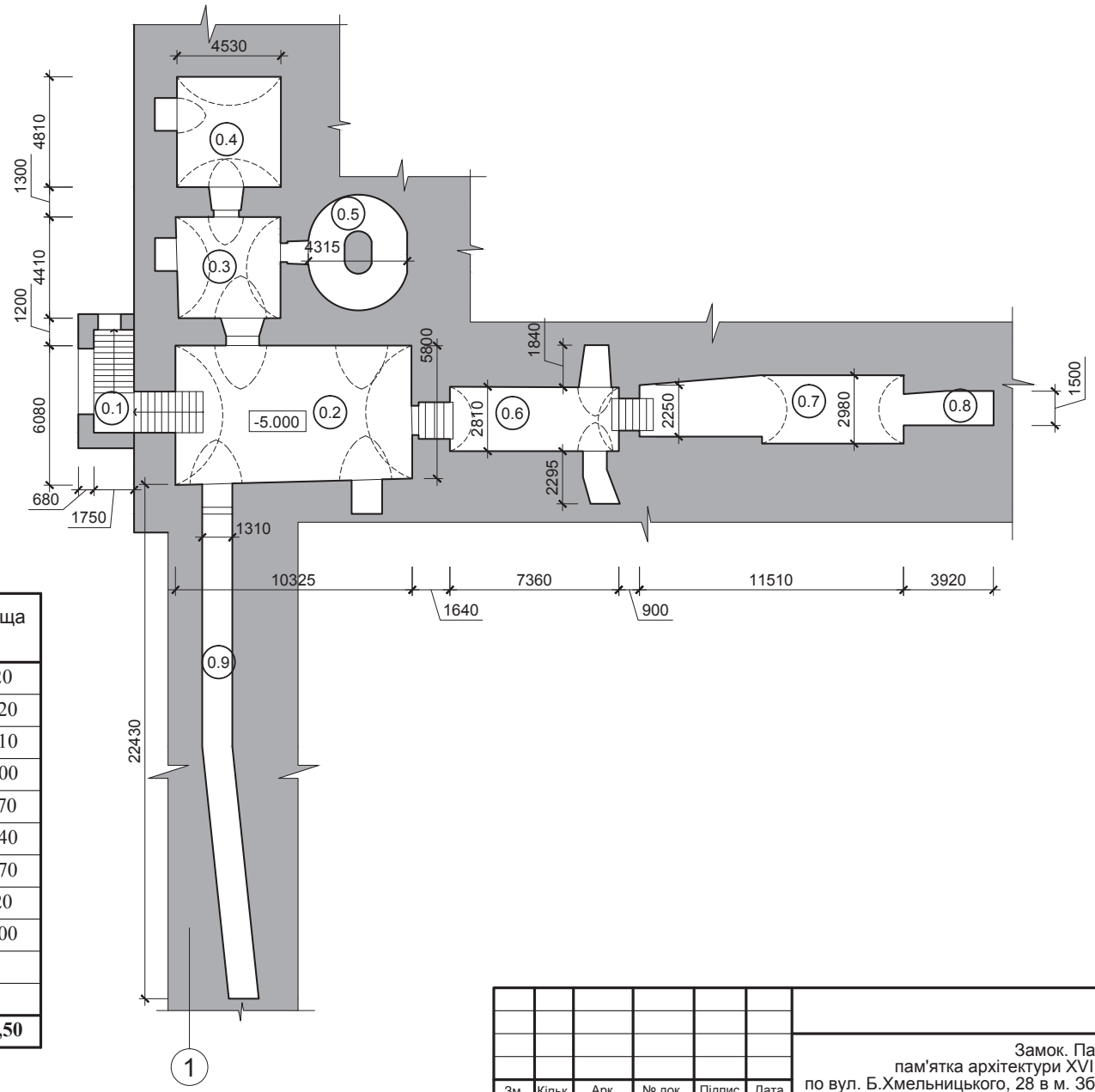

Фото 3. Мала вітальня . І поверх

Фото 4. Нижня аркова галерея

ПЛАН ПИВНИЦЬ, М 1:200

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ

№ по плану	Найменування	Площа м
0.1	Сходи в підвал	8,20
0.2	Пивниця	62,20
0.3	Пивниця	21,10
0.4	Пивниця	23,00
0.5	Приміщення овальне	17,70
0.6	Коридор	27,40
0.7	Коридор	32,70
0.8	Коридор	9,20
0.9	Коридор	31,00
Всього		**232,50**

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
Арх.		Грабар Т.			

Замок. Палац
пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661/1)
по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збараж Тернопільської області

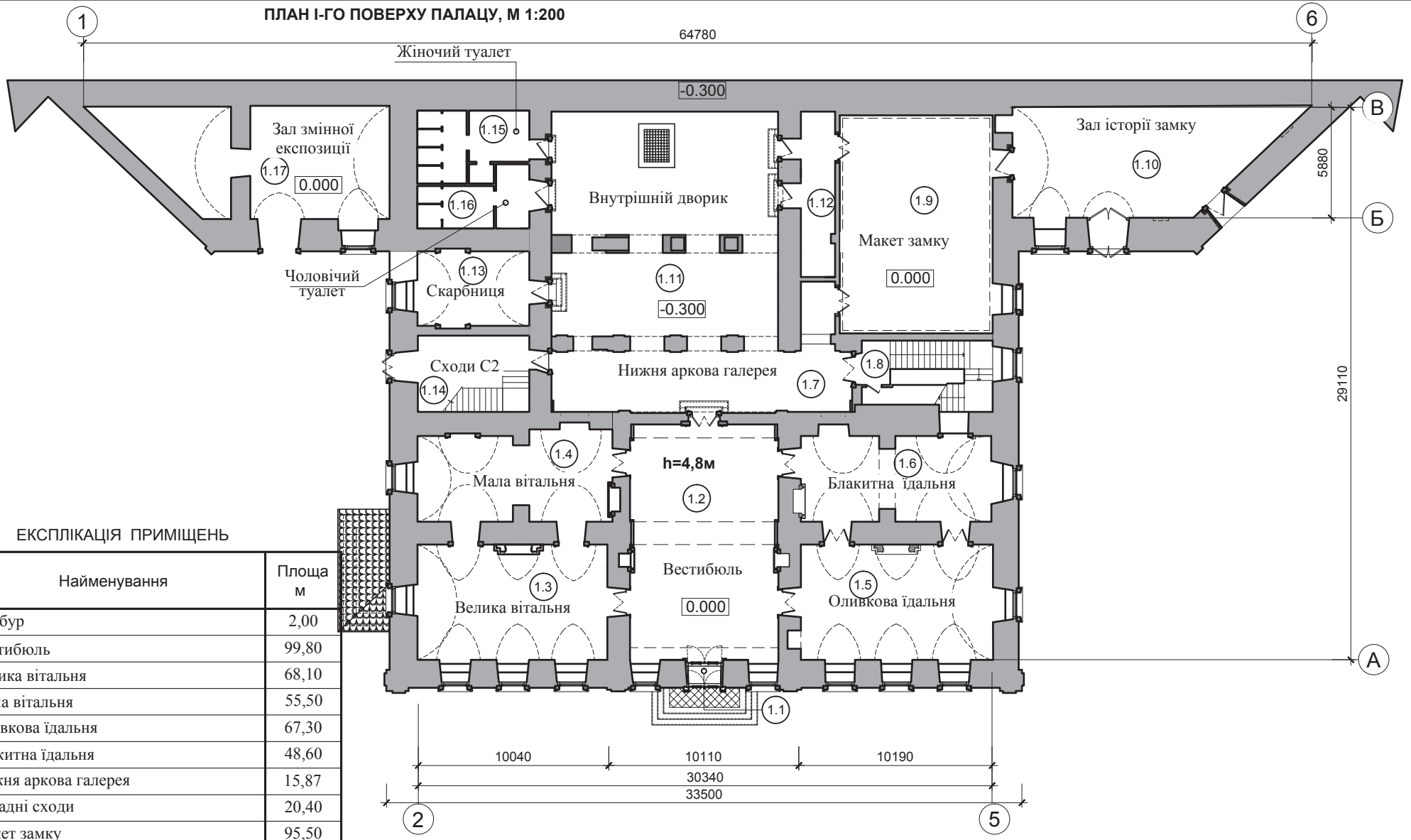
Палац	Стадія	Аркуш	Аркушів
План пивниць М 1:200	НЗ "замки Тернопілля"		

Взамін інв. N

Підпис і дата

Інв. N ориг.

ПЛАН І-ГО ПОВЕРХУ ПАЛАЦУ, М 1:200

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ

№ по плану	Найменування	Площа м
1.1	Тамбур	2,00
1.2	Вестибюль	99,80
1.3	Велика вітальня	68,10
1.4	Мала вітальня	55,50
1.5	Оливкова їдальня	67,30
1.6	Блакитна їдальня	48,60
1.7	Нижня аркова галерея	15,87
1.8	Парадні сходи	20,40
1.9	Макет замку	95,50
1.10	Зал історії Замку	75,20
1.11	Внутрішній дворик	190,90
1.12	Гардероб	16,30
1.13	Скарбниця	26,50
1.14	Сходи С2, комірка	25,00
1.15	Туалет жіночий	14,40
1.16	Туалет чоловічий	12,60
1.17	Зал змінної експозиції	74,90
	Всього	**908,87**

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
Арх.		Грабар			

Замок. Палац
пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661/1)
по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збараж Тернопільської області

Палац	Стадія	Аркуш	Аркушів
План І поверху М 1:200	НЗ "замки Тернопілля"		

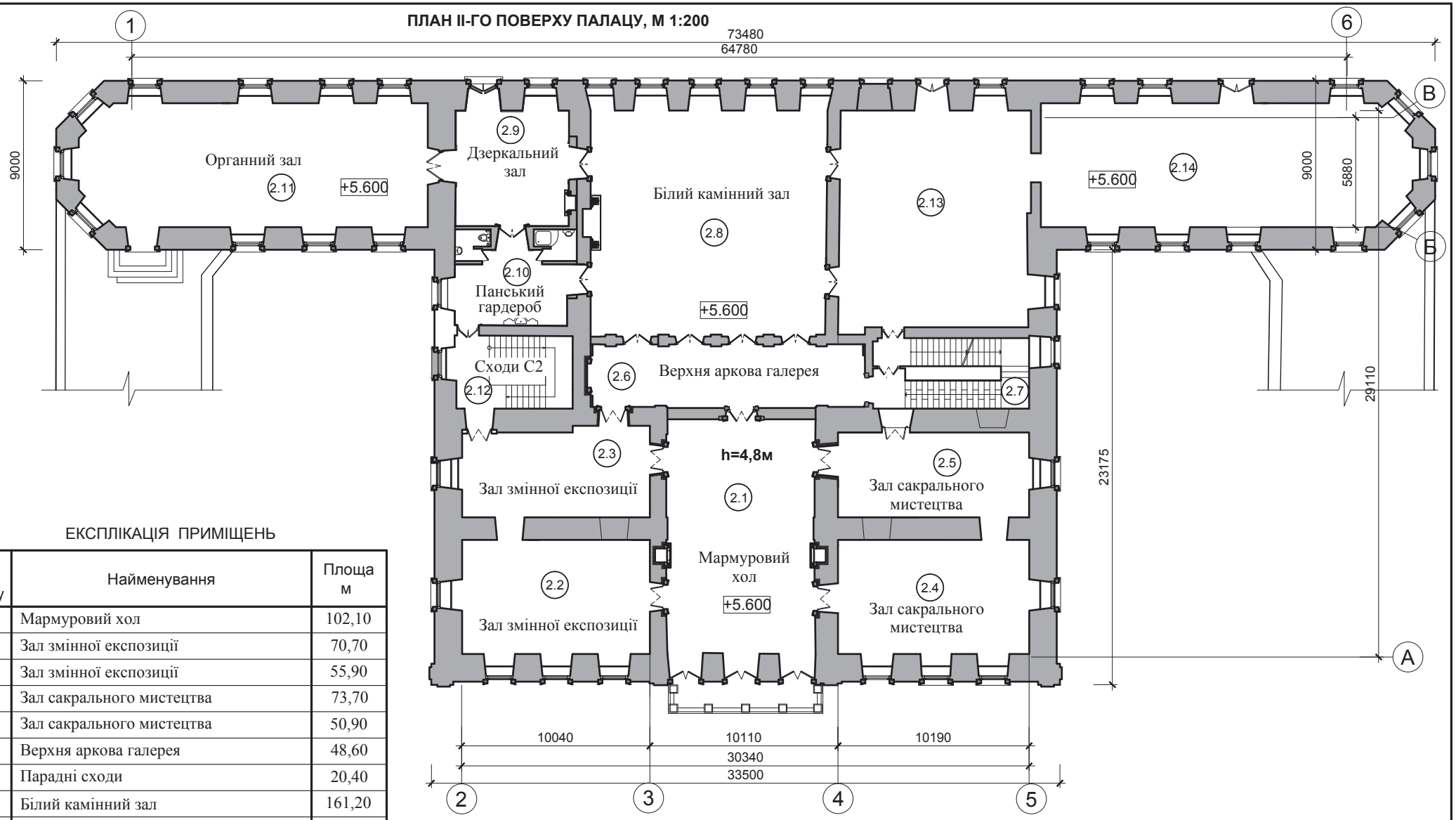
Взамін інв. N

Підпис і дата

Інв. № дубл.

Інв. № ориг.

ПЛАН ІІ-ГО ПОВЕРХУ ПАЛАЦУ, М 1:200

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ

№ по плану	Найменування	Площа м
2.1	Мармуровий хол	102,10
2.2	Зал змінної експозиції	70,70
2.3	Зал змінної експозиції	55,90
2.4	Зал сакрального мистецтва	73,70
2.5	Зал сакрального мистецтва	50,90
2.6	Верхня аркова галерея	48,60
2.7	Парадні сходи	20,40
2.8	Білий камінний зал	161,20
2.9	Дзеркальний зал	44,60
2.10	Панський гардероб, санвузол, душова	30,90
2.11	Органний зал	134,90
2.12	Сходи С2	26,10
2.13	Зал	119,40
2.14	Зал	124,10
	Всього:	**1063,50**

Взамін інв. N

Підпис і дата

Інв. № ориг.

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
Арк.		Грабар			

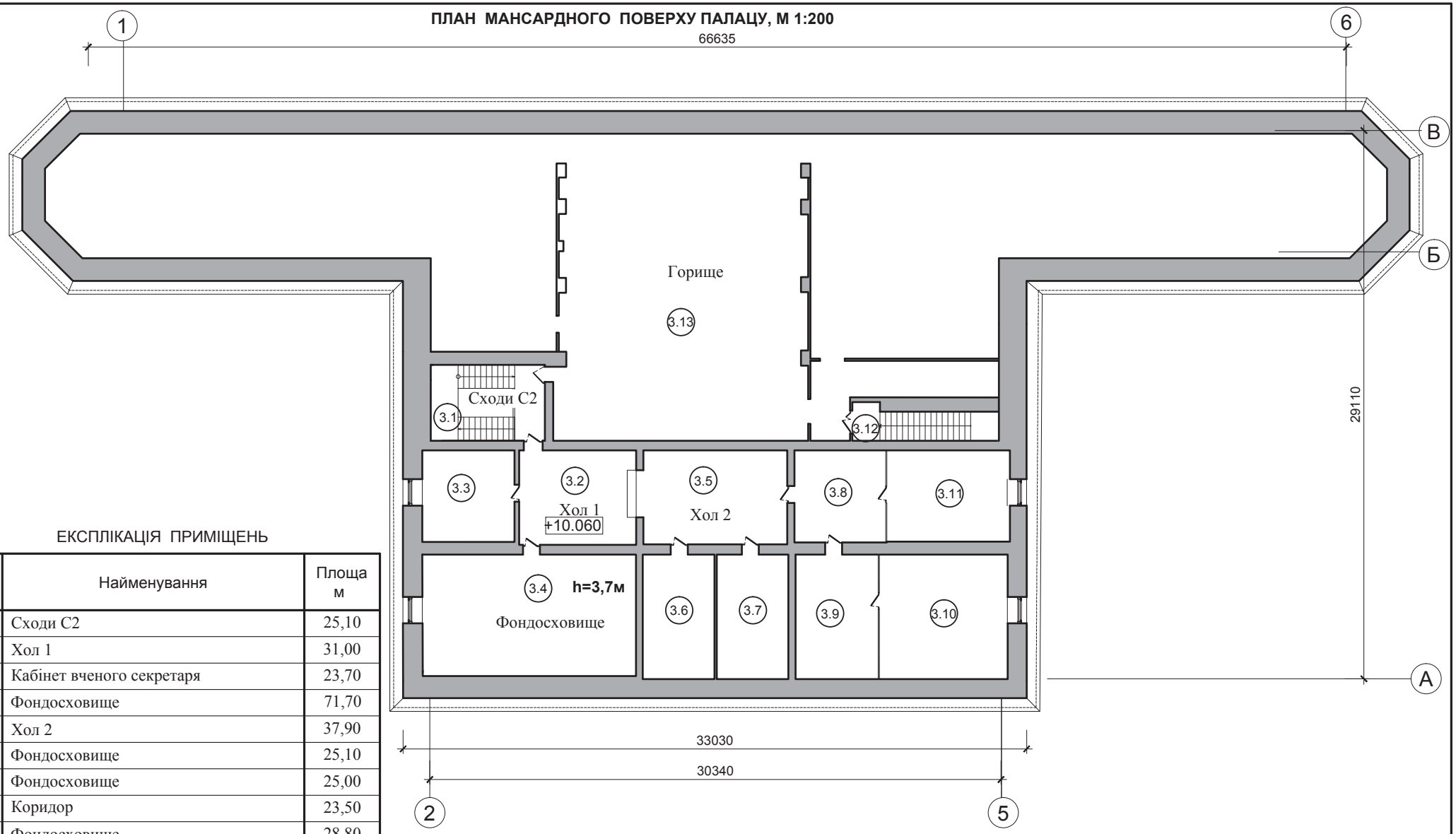
Замок. Палац
пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661/1)
по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збараж Тернопільської області

Палац	Стадія	Аркуш	Аркушів

План ІІ поверху М 1:200

НЗ "замки Тернопілля"

ПЛАН МАНСАРДНОГО ПОВЕРХУ ПАЛАЦУ, М 1:200

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ

№ по плану	Найменування	Площа м
3.1	Сходи С2	25,10
3.2	Хол 1	31,00
3.3	Кабінет вченого секретаря	23,70
3.4	Фондосховище	71,70
3.5	Хол 2	37,90
3.6	Фондосховище	25,10
3.7	Фондосховище	25,00
3.8	Коридор	23,50
3.9	Фондосховище	28,80
3.10	Фондосховище	44,90
3.11	Кабінет	31,50
3.12	Сходи службові	10,60
	Всього:	**378,80**
3.13	Горище	697,10
	Разом:	**1075,90**

Взамін інв. N

Підпис і дата

Інв. № дубл.

Інв. № ориг.

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
Арк.		Грабар Т.			

Замок. Палац
пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661/1)
по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збараж Тернопільської області

Палац	Стадія	Аркуш	Аркушів

План мансардного поверху М 1:200	НЗ "Замки Тернопілля"

Додаток 1

до Порядку обліку об´єктів культурної спадщини

АКТ

технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

(необхідне підкреслити)

№ 1/1 від 20.02.2018р.

Замок. Палац XVII ст.

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Пам'ятка архітектури та містобудування

(вид/види об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Національного значення

(категорія об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Постанова №970 Ради Міністрів Української РСР від. 24.08.1963 року

(номер і дата рішення про взяття на облік)

№661/1

(існуючий охоронний номер (за наявності))

Ми, що нижче підписалися, представники **Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації, Шергей Григорій Платонович –начальник управління культури, Пелехатий Ярослав Омелянович – головний спеціаліст відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської ОДА**,

(найменування органу охорони культурної спадщини, П.І.Б., найменування посади)

з одного боку, і **Маціпура Анатолій Вікторович, генеральний директор Національного заповідника «Замки Тернопілля»**,

(П.І.Б., найменування посади)

з іншого боку (далі - користувач), склали цей Акт про те, що цього числа нами проведено огляд технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини **Замок. Палац XVII ст. ох.№ 661/1,**

(найменування об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини, охоронний номер) ,

що розташований м. Збараж, вул. Б.Хмельницького,28 Тернопільська обл.,

(місцезнаходження об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини)

загальною площею **2607,20 м^2**

технічна адреса вказаного об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

м. Збараж, вул. Б.Хмельницького,28 Тернопільська обл.,

У результаті огляду об'єкта (пам`ятки) встановлено:

ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА (ПАМ`ЯТКИ) КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:

1. Загальний стан об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини: Палац - двоповерхова будівля з мансардою, з каменю та цегли, з характерним для італійської архітектури XVII ст. декором в ренесансному стилі. Стан об'єкта- задовільний;

(коротка характеристика стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини в цілому

2.Стан збереження: Будівля Т-подібна в плані з центральною прямокутною частиною і первісним внутрішнім двориком (пізніше забудованим), загальними (детальний опис вигляду, стану збереження окремих частин, конструктивних елементів об'єкта розмірами – 72,0м х 35,3 м. Будівля складається з головного майже квадратного (пам'ятки) культурної спадщини із зазначенням матеріалу, розміру, наявності меморіальних центрального об'єму та бічних крил.

дощок тощо)

Фундаменти: із тесаного каменю – вапняку на вапняно-піщаному розчині, стан задовільний. Цоколь-кам'яний, стан задовільний. При тильному фасаді цоколь відсутній. Відмостка з плитки-пісковика – стан задовільний, бетонна (південно-східний фасад) - стан незадовільний.

Зовнішні стіни із тесаного каменю, отиньковані. Внутрішні стіни з каменю та цегли товщ. 1,17-0,51 м, в задовільному стані. Зовнішнє оздоблення - стіни палацу з наріжними рустованими пілястрами, вікна та двері оздоблені білокам'яними обрамленнями, завершені сандриком. Балкон має білокам'яні кронштейни, металеві стовпці та балясини. Стан зовнішнього оздоблення - задовільний.

Перекриття : пивниці перекриті склепіннями з тесаного каменю-вапняку та цегли. Стан задовільний. Приміщенні І-го поверху мають склепіння із тесаного каменю-вапняку, залізобетонне та кесонне перекриття, стан задовільний. Приміщення ІІ поверху перекриті залізобетонним перекриттям, хол має кесонне залізобетонне перекриття. Стан задовільний.

Дах - складний, із дерев'яних та металевих конструкцій. Стан дахових конструкцій задовільний. Покрівля виконана із керамічної черепиці типу «Марсельська» – стан задовільний.

Підлога в пивницях – кам'яна, бетонна, глиняна; на І-му поверсі: гранітна, мармурова, керамічна плитка , дощата підлога, плитка- пісковик; на ІІ-му поверсі – паркетна підлога, мармурова, бетонна; на мансардному поверсі – паркетна підлога. Стан задовільний.

Віконні та дверні вироби на І, ІІ та мансардному поверхах- стан задовільний, частина дверних та віконних блоків на ІІ-му поверсі не придатна для нормальної експлуатації та потребує повної заміни;

Сходи парадні : монолітні залізобетонні, облицьовані плитами з каменю-пісковику; службові сходи збірні з/бетонні по металевих косогурах, стан задовільний;

Стеля : склепіння оштукатурене, кесонне перекриття обшито дерев'яними багатопрофільованими карнизами(відтворенно дерев'яну балкову стелю епохи ренесансу);

У приміщеннях I та II поверхів відтворено інтер'єри панських покоїв епохи ренесансу: мармурові та кам'яні портали, дерв'яні портали, мармурові та кам'яні каміни, стіни оздоблені профільованими карнизами, пілястрами, стіновим ліпним фризом, відтворено дерев'яну балкову стелю. Інтер'єри насичені старовинними меблями. Стан нормальний.

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (пам'ятці) культурної спадщини (за наявності)

2006р.- СПД ФО Огоньок В.О., ПП «Гал-Юрбуд» - Ліквідація аварійного
(дата здійснення, проектна та підрядна організації, характер проведених робіт)
стану та реставрація даху та горищного перекриття Палацу (влаштування монолітного залізобетонного перекриття, металевих та дерев'яних конструкцій даху, покриття із черепиці);
2006р. – Архітектурна майстерня ПП Вербовецького Ю. - ПМП « Етвас» - Реконструкція та перепланування частини існуючих приміщень Замкового палацу, пам'ятки архітектури XVII ст.(ох.№ 661/1) під експозиційні зали та санвузли (влаштування санвузлів, приміщення «Скарбниці») ;
2007р. - Архітектурна майстерня ПП Вербовецького – ТОВ СУНП « Тер-Бау-Гіпс» – Реставрація, перепланування та оздоблення інтер'єрів Палацу «Велика та мала вітальні»(влаштування втраченого склепіння, відтворення гранітної підлоги, камінів, архітектурних стінових поясків, дерев'яних панелей) .
2008 р.- – Архітектурна майстерня ПП Вербовецького Ю. - ПП «Висотбудреставрація» - Реставрація, перепланування та оздоблення інтер'єрів частини існуючих приміщень Замкового палацу «Парадні сходи» (влаштування монолітних залізобетонних сходів, монолітного з/б склепіння над сходовою кліткою , облицювання сходів плиткою з пісковика).
2015р.-2016рр. - Архітектурна майстерня ФОП Вербовецького Ю. – ПрАТ «Кам'янець-Подільськ-Реставрація» - Реставрація інтер'єрів I пов.- « Оливкова та блакитна їдальні», «Макет Замку», «Зал історії замку» «Вестибюль» ; II пов. –«Верхня аркова галерея», «Мармуровий хол», «Білий камінний зал», «Дзеркальний зал» (відтворення дерев'яних балкових стель, підлоги, мармурових та кам'яних камінів, профільованих карнизів, пілястр, стінового фризу, дерев'яних та кам'яних порталів, віконних та дверних виробів).

4. Стан території об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини внутрішнє подвір'я замощене плиткою з теребовлянського пісковка. Площа замкового подвір'я - 2315 м^2. Стан нормальний.

(площа, благоустрій, озеленення, огорожа тощо)

5. Додатки 2 аркуші

(матеріали фотофіксації)

Представники органу охорони культурної спадщини

(підпис) Шергей Г.П.
(П.І.Б.)

(підпис) Пелехатий Я. О.
(П.І.Б.)

Мацпура А.В.
(П.І.Б. користувача/власника)

(підпис)

Заступник Міністра Культури України
(найменування посади керівника органу охорони культурної спадщини)

(підпис) Мазур Т.В.
(П.І.Б.)

М.П

Фото 1.Палац XVIIст. Головний фасад . 2018р.

Фото 2.Палац. Вестибюль. І поверх . 2017р.

Фото 3. Палац. Зелена їдальня. І поверх. 2017р.

Фото 4. Палац. Мармуровий хол. ІІ поверх. 2017р.

Фото 5. Палац. Верхня аркова галерея. ІІ поверх. 2017р.

Історична довідка

Палац

Ідея спорудження замку виникла у князя Януша Збаразького ще близько 1593 р., під час його перебування у Венеції, де він познайомився з відомим італійським архітектором Вінченцо Скамоцці і запропонував йому виконати проект нового замку у Збаражі.

В будівництві замку чітко виділені два основні періоди: перший XVII ст., другий - XVIII ст. Вважається що новий бастіонний Замок в Збаражі був побудований в 1626-1631 р. В середині замку був закладений двоповерховий Палац - з строгими ренесансними формами.

Початковий проект «Palazzo in fortezza» належить видатному італійському архітектору Вінченцо Скамоцці. В ході будівництва були внесені корективи. За версією Ю. Нельговського, палац будувався в середині вже існуючого оборонного замку, який мав ще архаїчну стіново-баштову систему укріплень. Палац, планувався як резиденція і одночасно як меморіальний музей історії давнього, заможного, знатного княжого роду.

Загальними розмірами та планувальною структурою в основному відповідав проекту Скамоцці. Це була прямокутна в плані двоповерхова будівля з відкритим двориком, яка одною стіною примикала до оборонного муру замку, завершена високим шатровим дахом з фронтоном на головному фасаді. Хто був автором спорудженого палацу невідомо. Одні дослідники називають італійського інженера-фортифікатора Андре дель Аква, інші впевнено говорять про знаменитого голландського військового архітектора Генріка ван Пнєна.

Споруджували замок князі Христофор та Юрій Збаразькі.

Пізніше замок разом з містом був у власності Вишневецьких, Потоцьких, тому Палац, як і весь замок, суттєво перебудовувався наступними власниками. За часів володарювання кн. Вишневецьких в другій половині

XVII ст. структурних змін зазнала та частина палацу, яка примикала до оборонної стіни, оскільки була перепоною для втілення нової оборонної концепції замку.

Нова оборонна система передбачала перетворення існуючої стіново-баштової системи на новочасну бастіоннно-ескарпову. Чотири наріжні башти були перетворені на бастіони, а оборонні мури по всій довжині були укріплені з боку дитинця насипними земляними валами шириною більше 10 метрів. Лише вздовж південно-східного муру влаштувати нову земляну споруду заважала задня частина палацу, яка примикала тильним фасадом до нього. Перенести палац в глиб двору було неможливо, тому цю його частину вирішили розібрати. Палац зменшився в об'ємі, ніби відступив від оборонної стіни, став наближеним до квадрату.

Після таких перетворень на користь стандартів нової військової стратегії обороги замків, внутрішній італійський дворик був значно зменшений, а пізніше цілком втрачений. В кін. XVII-поч. XVIII ст. до задньої сторони палацу були добудовані бокові флігелі, після чого він набув «Т» подібної форми в плані.

В 1837 році польський генерал Юзеф Бем влаштував у замку цукроварню, яка в 1896 році згоріла. З цього часу, найвірогідніше, палац втратив ренесансний фронтон над центральною частиною головного фасаду.

Поступово, без догляду, замок перетворювався на руїну, укріплення розбирали для будівельних потреб.

Велику шкоду палацу принесла І світова війна. В 1930 роках проводились чергові консерваційні роботи.

В 1965 р. силами УСНРВМ проведено обміри та виконано проект пристосування палацу під будинок піонерів. З цього часу відбудовано палац, три прясла казематів, надбрамну вежу.

Однак проект пристосування не передбачав максимальної можливості реставрації замку, порушив внутрішню планувальну та об'ємно-просторову структуру палацу.

До сьогодні збереглась незмінною структура лише передньої частини корпусу – це вестибюль та прилягаючі до нього з обох боків приміщення із склепіннями (в даному випадку з правого боку Оливкова та Блакитна їдальні), на другому поверсі над ним хол (тепер Мармуровий хол) та бокові зали.

В 1994 році створено Збаразький ДІАЗ (з 2005 року НЗ «Замки Тернопілля»), яким у 1996 році було поставлено завдання відтворити замковий палац з наданням йому музейно-рекреаційної функції. З цією метою Львівським інститутом « Укрзахідпроектреставрація» було опрацьовано « Проектні пропозиції та програму реставрації Замку», в яких визначено основні умови пристосування пам'ятки для сучасного використання. Враховуючи існуючий стан пам'ятки, особливо Палацу, зосереджено увагу на необхідості максимально відтворити інтер'єри. Проектні роботи з реставрації та відтворенні об'єктів замку подовжила Архітектурна Майстерня ФОП Вербовецького Ю.

На даний час відтворено палацові інтер'єри XVII-XVIIIст. в частині приміщень І поверху - «Вестибюль», Велика вітальня», «Мала вітальня», «Оливкова їдальня», « Блакитна їдальня», « Нижня аркова галерея», « Внутрішній дворик», « Каретна», « Макет замку», « Парадні сходи»; ІІ поверху - « Мармуровий хол», «Верхня аркова галерея», « Білий камінний зал», « Дзеркальний зал», « Панський гардероб». Експозиції приміщень насичено творами декоративного мистецтва: розписами, ліпниною, різьбою по каменю та дереву. Роботи з відтворенням інтер'єрів XVIII ст. продовжуються і до нині.

Проведена реставрація та нова експозиція Замкового палацу дає змогу вдихнути у його стіни нове життя – збільшити кількість українських та закордонних туристів, проводити нові виставкові експозиції, фестивалі та конференції, а також забезпечує збереження естетичних, архітектурних та матеріальних цінностей пам'ятки.

Підготував: Тетяна Грабар
працівник відділу ОЕРПК
«НЗ Замки Тернопілля»

ОБЛІКОВА КАРТКА

об’єкта культурної спадщини

Каземати

(найменування об’єкта)

вид	Тип	Категорія пам’ятки
Архітектурний, історичний	споруда	Національного значення

1. Дата утворення об’єкта:

XVII ст.

2. Місцезнаходження об’єкта:

Вул. Б. Хмельницького, 28, м. Збараж, Тернопільська обл.

3. Охоронний № пам’ятки:

661-Н/2

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об’єкт узято на державний облік та визначено категорію пам’ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24.08. 1963 р. №970

5. Функціональне використання:

сучасне використання	первісне призначення	інші (протягом часу існування об’єкта)
Експозиційні зали музейного комплексу	Каземати	-

6. Стислий опис об’єкта:

Розташування	Споруди казематів прилягають до оборонних мурів, охоплюючи внутрішнє подвір’я замку з південного заходу, північного заходу, з північного сходу.
Характеристика об’єкта	Приміщення казематів займають площу 1114,10 кв. м. Габаритні розміри кожного корпусу - 66 х 9 м (включно з в’їзною вежею). Побудовані по периметру подвір'я з відступом 11-12 м від зовнішніх оборонних мурів. Для підвищення обороноздатності проміжок між оборонними мурами та казематами у XVII ст. було засипано землею. Одноповерхові, мурovані з каменю. Кожен з казематів відповідно має по одному

	фасаду від подвір'я. Фасади оздоблені білокам'яними обрамленнями вікон та дверей, вирішені в ренесансних формах (відтворені). Перекриття - кам'яні, півциркульні з розпалубками. Дахові покриття плоскі: над ними влаштовано широку терасу. Чіткої композиційної єдності спорудам надає симетричне розміщення арочних порталів входів (на наріжниках та повздовжній осі) та віконних прорізів в обрамленнях - візаві між південно-західним та північно-східним корпусами. Внутрішнє планування анфіладного типу. Підлоги південно-західних казематів виконані із гранітної плитки. Підлоги в північно-східних казематах виконані з плитки гранітної, керамічної, кам'яної. За час, що минув, встановлено автономне газове опалення, відновлено приміщення кордегардії, відновлено покриття казематів із рваної плитки-пісковика.
Наявність творів мистецтва	Твори мистецтва - сучасні: камін у північно-східному казематі. Ковальське металеве окуття вхідних дерев'яних дверей до залів. Фасади казематів вирішені в ренесансних формах (відтворені білокам'яні обрамлення вікон та дверей). Автентичні мистецькі твори відсутні.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Складова замкового комплексу

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий,задовільний, незадовільний, аварійний	Задовільний. Акт технічного стану № 20.02. 2018р

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1. Проект ремонтно-реставраційних робіт ПД-ЗХ та ПН-ЗХ казематів	1986	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ Пл. Контрактова,1	Науково-технічний архів інституту «УкрНДІпроектреставрація»
2.Проектні пропозиції та програма реставрації замкового к-су	1993	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрзахідпроектреставрація». Інв № Т-92-11
3.Комплексні наукові дослідження	1987	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ Пл. Контрактова,1	Науково-технічний архів інституту «УкрНДІпроектреставрація»
4.Проект пристосування	1997	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація».	Архів ін.-ту«Укрзахідпроектреставрація».

казематів під музей та під ресторан		м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Інв № Т-92-17
5.Покриття та огородження казематів.	2003	- II -	- II – Інв № Т 92-29

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Схема генплану	1	2018р.	Грабар Т.
План об'єкта	1	2018 р.	Грабар Т.
Фото загального вигляду об'єкта	4	2018р.	Грабар Т.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Провідний інженер відділу ОЕРПК НЗ «Замки Тернопілля»	Архітектор	Грабар Т.		20.02. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської облдержадміністрації _____ **С.А. Байталюк**

1. Північно-західні каземати

2. Північно-східні каземати

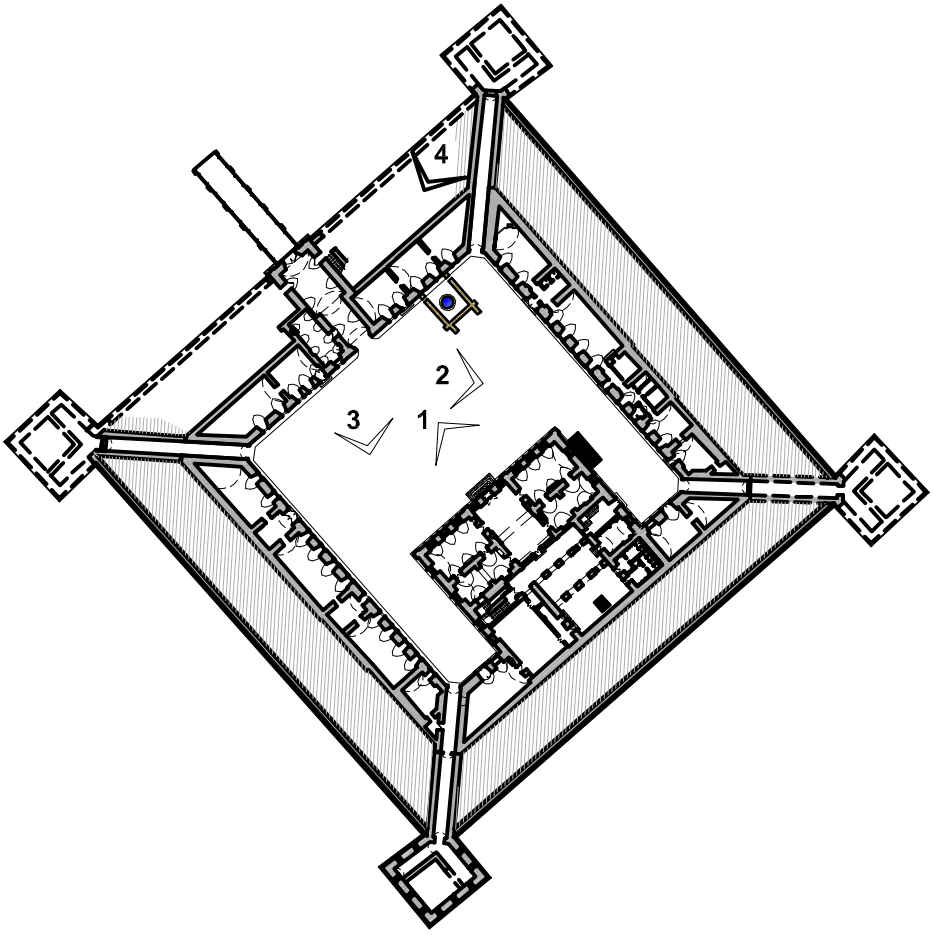
3. Південно-західні каземати

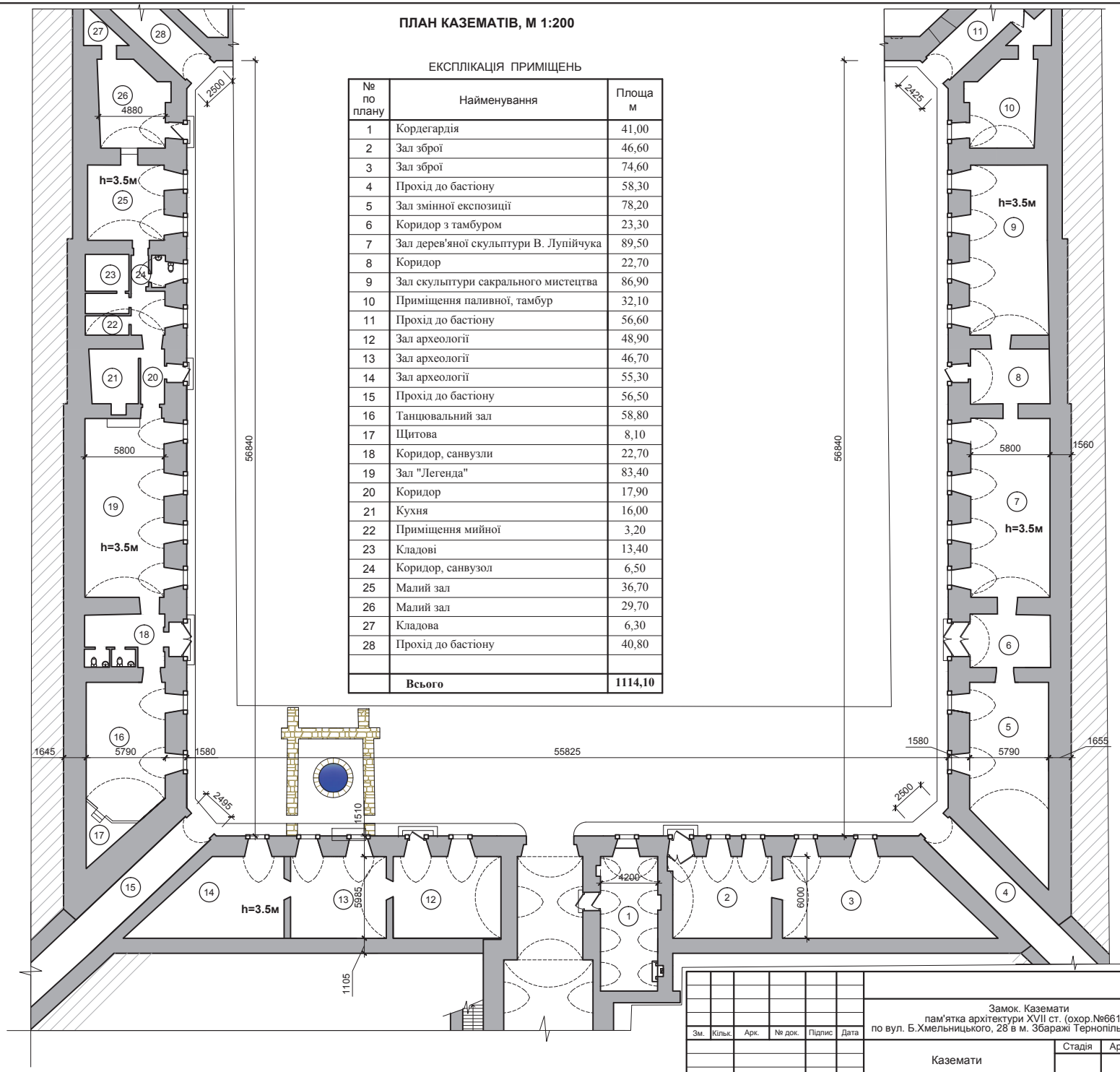
4. Тераса над північно-західними казематами. Вид на в’їзну вежу

СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ

СХЕМА ЗАМКУ

ПЛАН КАЗЕМАТІВ, М 1:200

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ

№ по плану	Найменування	Площа м
1	Кордегардія	41,00
2	Зал зброї	46,60
3	Зал зброї	74,60
4	Прохід до бастіону	58,30
5	Зал змінної експозиції	78,20
6	Коридор з тамбуром	23,30
7	Зал дерев'яної скульптури В. Лупійчука	89,50
8	Коридор	22,70
9	Зал скульптури сакрального мистецтва	86,90
10	Приміщення паливної, тамбур	32,10
11	Прохід до бастіону	56,60
12	Зал археології	48,90
13	Зал археології	46,70
14	Зал археології	55,30
15	Прохід до бастіону	56,50
16	Танцювальний зал	58,80
17	Щитова	8,10
18	Коридор, санвузли	22,70
19	Зал "Легенда"	83,40
20	Коридор	17,90
21	Кухня	16,00
22	Приміщення мийної	3,20
23	Кладові	13,40
24	Коридор, санвузол	6,50
25	Малий зал	36,70
26	Малий зал	29,70
27	Кладова	6,30
28	Прохід до бастіону	40,80
	Всього	**1114,10**

Замок. Каземати
пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661/2)
по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збараж Тернопільської області

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
Арх.		Грабар Т.			

Каземати

Стадія	Аркуш	Аркушів

План казематів; М 1:200

НЗ "Замки Тернопілля"

Інв. N орик. 81729 | Підпис і дата | Взамін інв. N

Додаток 1

до Порядку обліку об´єктів культурної спадщини

АКТ

технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

(необхідне підкреслити)

№1/2 від20.02.2018р.

Замок. Каземати XVII ст.

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Пам'ятка архітектури та містобудування

(вид/види об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Національного значення

(категорія об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Постанова №970 Ради Міністрів Української РСР від. 24.08.1963 року

(номер і дата рішення про взяття на облік)

№661/2

(існуючий охоронний номер (за наявності))

Ми, що нижче підписалися, представники **Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації, Шергей Григорій Платонович –начальник управління культури, Пелехатий Ярослав Омелянович – головний спеціаліст відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської ОДА** ,

(найменування органу охорони культурної спадщини, П.І.Б., найменування посади)

з одного боку, і **Маціпура Анатолій Вікторович, генеральний директор Національного заповідника «Замки Тернопілля»** ,

(П.І.Б., найменування посади)

з іншого боку (далі - користувач), склали цей Акт про те, що цього числа нами проведено огляд технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини **Замок. Каземати XVII ст. ох.№ 661/2,**

(найменування об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини, охоронний номер) ,

що розташований м. Збараж, вул. Б.Хмельницького,28 Тернопільська обл.,

(місцезнаходження об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини)

загальною площею **1114,10 м^2**

технічна адреса вказаного об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

м. Збараж, вул. Б.Хмельницького, 28 Тернопільська обл.,

У результаті огляду об'єкта (пам`ятки) встановлено:

ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА (ПАМ`ЯТКИ) КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:

1. Загальний стан об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини: Казсмати (південно-західні, північно-східні, південно-східні, північно-західні) по периметру утворюють внутрішнє подвір'я Замку.Загальний стан пам'ятки - задовільний;

(коротка характеристика стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини в цілому)

2. Стан збереження : Розміри казематів по внутрішньому периметру становлять 51м х52 м. Зовнішні та внутрішні несучі стіни виконані з тесаного та рваного

(детальний опис вигляду, стану збереження окремих частин, конструктивних елементів об'єкта

каменю-вапняку на вапняно-цементному розчині. Стан – задовільний. Простір між

(пам'ятки) культурної спадщини із зазначенням матеріалу, розміру, наявності меморіальних

стінами півд. -зах., півд.-сх., півн.-сх. казематів та оборонними стінами засипано

дощок тощо)

землею. Перекриття казематів – склепіння з розпалубками із каменю-вапняку. Стан – задовільний. Покриття казематів – плитка з каменю - пісковику по цементній стяжці. Місцями прослідковується відшарування плитки та вивірення швів між плитками, викришування самої плитки. Стан покриття - задовільний, але потребує місцями ремонту. Вздовж парапетної зовнішньої стіни влаштовано водоприймальні лотки.

Внутрішні стіни оштукатурені вапняно-цементним розчином та облицьовані плиткою з каменю-вапняку під розшивку, виконана розчистка кам'яної кладки з розшивкою стін. Стіни, які межують із земляною масою мають підвищену вологість, місцями прослідковується здуття штукатурки та пофарбування. Через відсутню систему вентиляції та постійне підвищене зволоження, на віконних відкосах та розпалубках , склепіннях відбувається здуття шару штукатурки з пофарбуванням. Загальний технічний стан штукатурки – не задовільний. Підлоги виконані з гранітної, керамічної плитки та з дрібно - розмірних плиток. Загальний стан задовільний. Дверні та віконні заповнення – дерев'яні, в задовільному стані.

У південно-західних, північно-західних казематах розміщуються музейні експозиції: експозиція зброї, зали археології та народного побуту, експозиція дерев'яної скульптури.

На частині зовнішніх стін північно – західних казематів відсутній профільований парапетний карниз із каменю-вапняку.

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (пам'ятці) культурної спадщини (за наявності)

2003р.- «Укрзахідпроектреставрація», ПП Бригідир І.З., ПП Лупійчук І. – Покриття та огородження казематів (влаштування покриття казематів із теребовлянської плитки-пісковика).

(дата здійснення, проектна та підрядна організації, характер проведених робіт)

4. Стан території об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини : внутрішнє подвір'я замощене плиткою з пісковка. Площа замкового подвір'я - 2315 м^2. Стан нормальний.

(площа, благоустрій, озеленення, огорожа тощо)

5. Додатки: 1 аркуш

(матеріали фотофіксації)

Представники органу охорони культурної спадщини

(підпис) Шергей Г.П.
(П.І.Б.)

(підпис) Пелехатий Я. О.
(П.І.Б.)

Маціпура А.В.
(П.І.Б. користувача/власника)

(підпис)

Заступник Міністра Культури України
(найменування посади керівника органу охорони культурної спадщини)

(підпис) Мазур Т.В.
(П.І.Б.)

М.П

Фото 1. Замок XVII ст. Південно-західні каземати. 2017р.

Фото 2. Замок XVIIст. Південно-західні каземати. 2018р.

Історична довідка

Каземати Збаразького замку

Невід'ємними елементами Збаразького замку, побудованого князями Збаразькими Юрієм і Христофором в 30-х роках XVII століття за проектом італійського архітектора Вінченццо Скамоцці, були і залишаються каземати.

Достовірних даних про час їх будівництва – немає. Гіпотетично вони були зведені або після 1649 року, після облоги міста і замку військами Богдана Хмельницького в ході Національно-визвольної революції 1648-1657 років тодішніми власниками Збаразького замку князями Вишневецькими, або в 70-х роках XVII століття, в період реальних загроз перед можливим захопленням замку татарськими ордами з метою зміцнення обороноздатності фортеці.

Каземати були побудовані по периметру подвір'я з відступом 12 метрів від зовнішніх оборонних мурів з метою підвищення оборонних характеристик замку. Тоді ж, проміжок між оборонними мурами та казематами, імовірно, було засипано землею.

Загальна площа казематів становить 1016,2 м^2.

Через відсутність будь-яких документів стосовно будівництва Збаразького замку, немає достовірних даних і щодо використання приміщень казематів в XVII-XVIII століттях. Правдоподібно, в них розміщувалися служби обслуги замку (конюшня, кухня, пральня). В середині XIX століття, коли замок занепадає, поступово перетворюються на руїни і каземати. В кінці XIX століття частину приміщень казематів використовували під склади зерна та сільськогосподарського реманенту. Найбільших руйнувань споруди казематів зазнали 1915 року, коли відступаючі під натиском австрійської армії російські війська підірвали значну їх частину.

В 1935-1938 роках каземати замку були частково відреставровані за ініціативи Товариства офіцерів Резерву Речі Посполитої при підтримці держави, за добровільні пожертви значної кількості громадських та державних організацій та окремих громадян.

Новий етап реставрації казематів розпочинається з 1966 року після того, як було прийнято рішення уряду Української РСР про реставрацію Збаразького замку.

Проте основні реставраційні роботи по відтворенню казематів розпочалися з 1994 року, з часу створення Державного історико-архітектурного заповідника в місті Збаражі (з 2005 року Національний заповідник «Замки Тернопілля») коли Збаразький замок став його головним об'єктом.

На сьогодні Заповідником відреставровані і пристосовані до сучасних вимог всі приміщення казематів у формах XVII століття, згідно Генерального плану розвитку Заповідника. На даний час у північно-східних казематах замку розміщений ресторан «Легенда». У решті приміщень казематів розміщені музейні експозиції Заповідника, а саме : Археологія, Етнографія, Зброя, Зал дерев'яних скульптур Володимира Лупійчука, Зал сакральної скульптури та Зал макетів дерев'яних церков Михайла Яськовича.

Сьогодні пам'ятка є складовою Замкового комплексу в м. Збаражі.

Підготував:

Володимир Чайка, начальник науково-дослідницького
Відділу НЗ «Замки Тернопілля»

ОБЛІКОВА КАРТКА

об'єкта культурної спадщини

В'їзна вежа з перехідним мостом (Надбрамна вежа)

(найменування об'єкта)

вид	Тип	Категорія пам'ятки
Архітектурний	Споруда	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

XVII -XVIII ст.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Вул. Б. Хмельницького, 28, м. Збараж, Тернопільська обл.

3. Охоронний № пам'ятки:

661-Н/3

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24.08. 1963 р. №970

5. Функціональне використання:

сучасне використання	первісне призначення	інші (протягом часу існування об'єкта)
Об'єкт музейного комплексу	В'їзна вежа з житловим приміщенням	

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Домінуюча споруда замкового комплексу при підході до замку зі сторони міста. Акцентує центральне (північно-західне) прясло. Головні ворота Збаразького замку.
Характеристика об'єкта	За типологією - пам'ятка оборонної архітектури доби Ренесансу та бароко на землях України. Загальна площа приміщень 191,0 м^2. Габаритні розміри: 9,55 х 20,5 м. Одна зі складових замкового оборонного комплексу. Споруда зведена з каменю з частковим вкрапленням цегли, двоярусна. В плані

	видовжена з північного заходу на південний схід і складається з двох майже квадратних об'ємів: меншого з північного заходу га більшого з південного сходу. Фундаменти кам'яні, стрічкові. Приміщення обох ярусів перекриті півциркульними склепіннями з розпалубками. Фасади завершені характерними бароковими фронтоном (відтвореними). На осі розміщена арка в'їзду та вікна у білокам'яних обрамленнях, площина окресленого міжповерховими карнизами другого ярусу фланкована пілястрами. Аркові отвори оздоблені білокам'яними стовпами. До другого ярусу та на терасу над казематами провадять бетонні сходи (відтворені). Верхні яруси бічних фасадів прорізані прямокутними віконними отворами. На бокових фасадах влаштовані двері. Проїзд вежі вимощений з теребовлянської плитки-пісковику.
Наявність творів мистецтва	Фасади вирішені в ренесансних формах (частково відтворені білокам'яні обрамлення вікон та дверей). Автентичні твори мистецтва відсутні.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Складова Замку

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий,задовільний, незадовільний, аварійний	Задовільний. Акт технічного стану пам'ятки від 20.02. 2018 р .

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1. Проектні пропозиції та програма реставрації замку	1996	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрза-хідпроектреставрація». Інв № Т-92-11
2. Попередні роботи по в'їздній вежі	1981	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ	Архів інституту «УкрНДІпроек треставрація»
3. Проект реставрації в'їздної вежі	1986	Інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ	Архів інституту «УкрНДІпроек треставрація»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Схема ЗАМКУ, СХЕМА ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ	1	2018р	Грабар Т.
План об'єкта 1,2 яруси, М 1:200	1	2018р	ГРАБАР Т.
Фото загального вигляду об'єкта	2	2018р	ГРАБАР Т.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Провідний інженер відділу ОЕРПК НЗ "Замки Тернопілля"	Архітектор	Грабар Т.Б.		10. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської облдержадміністрації _____ **С.А. Байталюк**

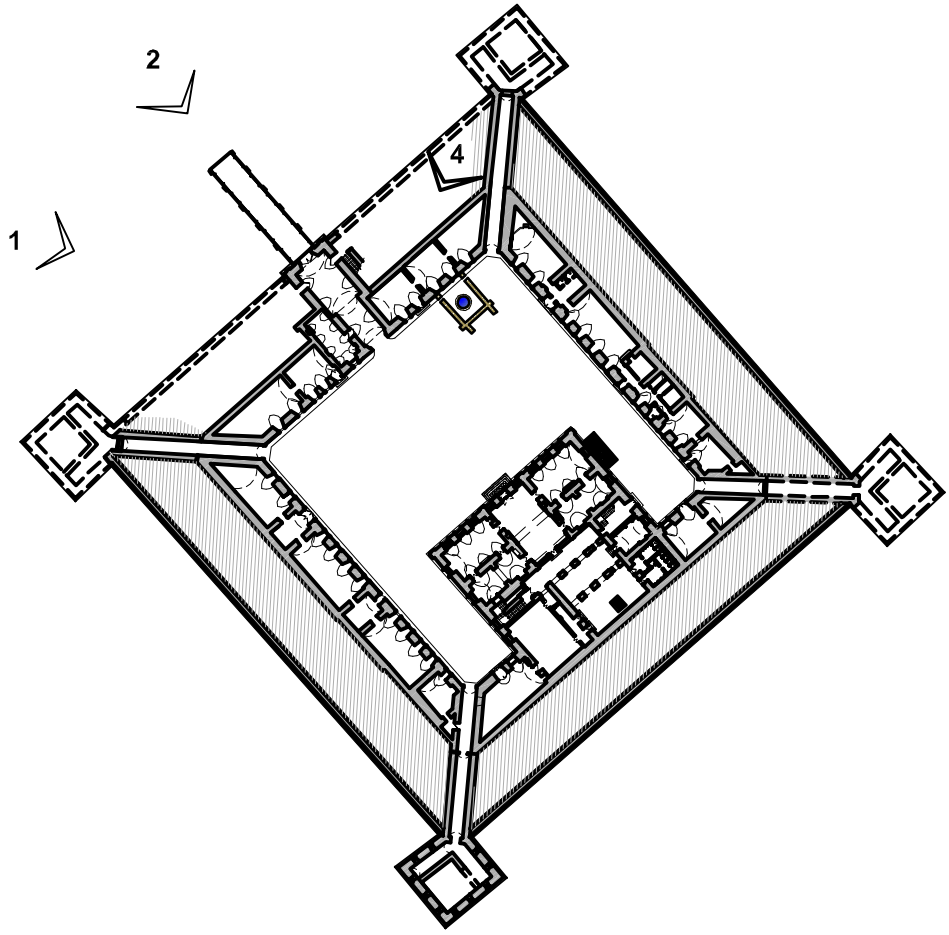
1. Боковий фасад

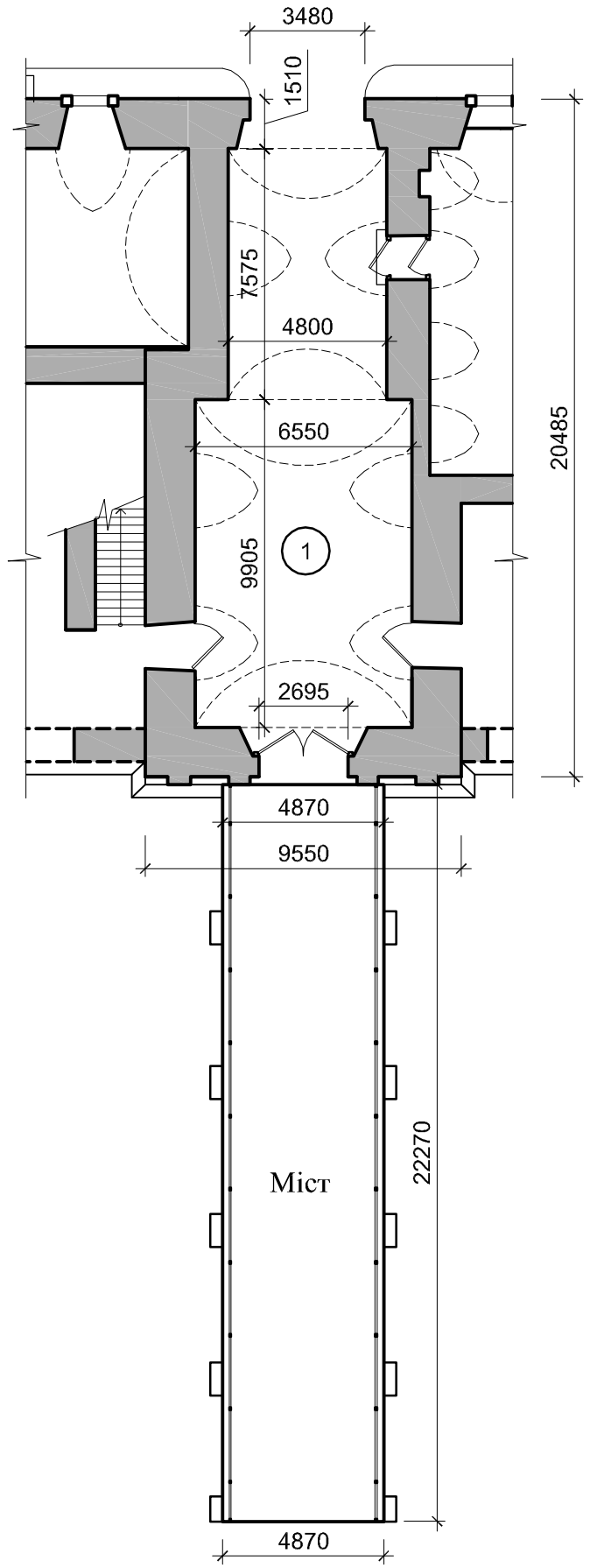
Фото 2. Головний фасад та міст.

СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ

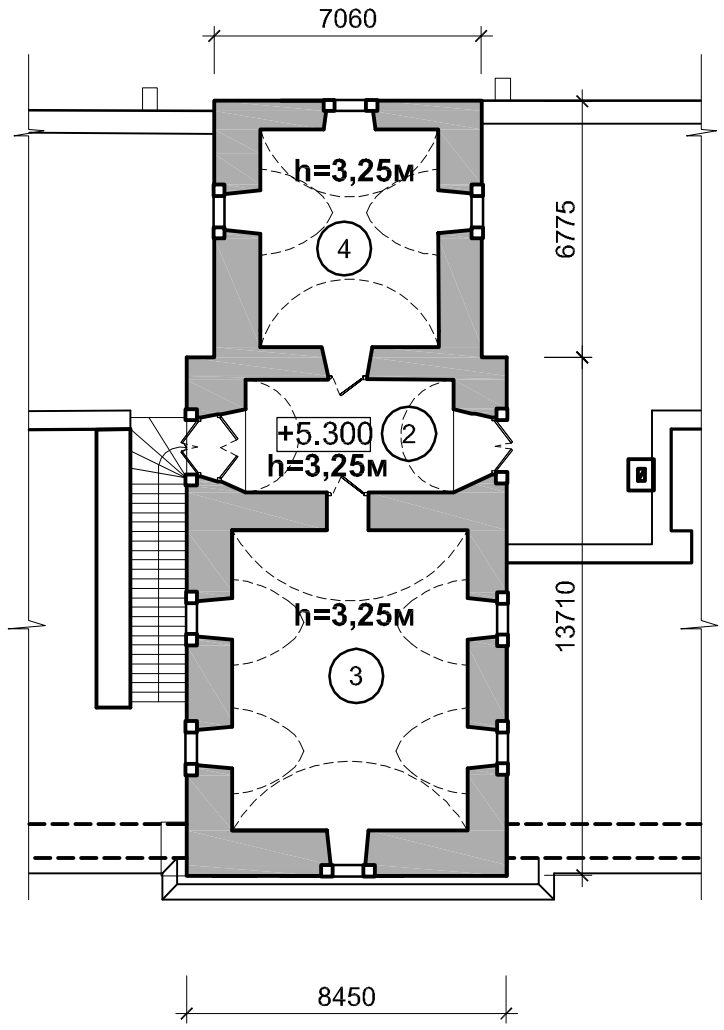
СХЕМА ЗАМКУ

ПЛАН І-ГО
ЯРУСУ В'ЇЗДОВОЇ ВЕЖІ, М 1:200

ПЛАН ІІ-ГО
ЯРУСУ В'ЇЗДОВОЇ ВЕЖІ, М 1:200

ЕКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ

№ по плану	Найменування	Площа м²
1	Проїзд вежі	96,30
2	Коридор	16,90
3	Експозиційний зал	50,30
4	Експозиційний зал	27,50
	Всього	**191,00**
	Міст	**108,45**

1. Розміри дані в мм.

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата	Замок. В'їздова вежа пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661/3) по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збаражі Тернопільської області			
						В'їздова вежа	Стадія	Аркуш	Аркушів
Арх.		Грабар Т.				План І, ІІ ярусу; М 1:200	НЗ "Замки Тернопілля"		

Додаток 1

до Порядку обліку об´єктів культурної спадщини

АКТ

технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

(необхідне підкреслити)

№ 1/3 від 20.02.2018р.

Замок. В'їздова вежа XVIII ст.

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Пам'ятка архітектури та містобудування

(вид/види об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Національного значення

(категорія об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Постанова №970 Ради Міністрів Української РСР від. 24.08.1963 року

(номер і дата рішення про взяття на облік)

№661/3

(існуючий охоронний номер (за наявності))

Ми, що нижче підписалися, представники **Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації, Шергей Григорій Платонович –начальник управління культури, Пелехатий Ярослав Омелянович – головний спеціаліст відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської ОДА**,

(найменування органу охорони культурної спадщини, П.І.Б., найменування посади)

з одного боку, і **Маціпура Анатолій Вікторович, генеральний директор Національного заповідника «Замки Тернопілля»**,

(П.І.Б., найменування посади)

з іншого боку (далі - користувач), склали цей Акт про те, що цього числа нами проведено огляд технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини **Замок. В'їздова вежа XVIII ст. ох.№ 661/3,**

(найменування об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини, охоронний номер) ,

що розташований м. Збараж, вул. Б.Хмельницького,28 Тернопільська обл.,

(місцезнаходження об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини)

загальною площею **260,30 м^2**

технічна адреса вказаного об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

м. Збараж, вул. Б.Хмельницького, 28 Тернопільська обл.,

У результаті огляду об'єкта (пам`ятки) встановлено:

ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА (ПАМ`ЯТКИ) КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:

1. Загальний стан об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини: В'їздова вежа - двоповерхова будівля, завершена бароковим аттиковим поверхом, покритим двоскатним черепичним дахом. Стан-задовільний;

(коротка характеристика стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини в цілому

2. Стан збереження : В'їздова вежа має вигляд видовженої на всю поперечну величину ескарпового валу. Габаритні розміри 8,8мх19,20. На другому поверсі є

(детальний опис вигляду, стану збереження окремих частин, конструктивних елементів об'єкта

три склепінчастих приміщення. Вхід оздоблений псевдотосканськими

(пам'ятки) культурної спадщини із зазначенням матеріалу, розміру, наявності

пілястрами, проїзна частина перекрита півциркульними склепіннями з

меморіальних дощок тощо)

розпалубками. В бокових стінах другого поверху віконні прорізи, частна з яких оздоблена білока м'яними обрамленнями.

Зовнішні стіни виконані з каменю-вапняку та цегли. Стан кладки - задовільний. Перекриття першого та другого поверхів - півциркульне склепіння з розпалубками , стан задовільний. Частина віконних та дверних блоків оздоблена кам'яними обрамленнями (із сторони подвір'я). Віконні (4 шт.) та дверний блоки з сторони парку не мають білокам'яного обрамлення. Столярні віконні вироби-стан задовільний. Дверні блоки внутрішні- стан задовільний, зовнішні – один дверний блок потребує заміни.

До В'їздової вежі примикають залишки оборонної стіни. Шви у кладці вивітрилися, стан кладки незадовільний та потребує ремонту. Покрівля виконана із черепиці - стан задовільний.

На другому поверсі внутрішні стіни оштукатурені вапняно-цементним розчином, пофарбовано водоемульсійними фарбами. Стан задовільний. Підлоги дощаті, стан – задовільний.

Пам'ятка є прикладом в'їздової вежі Замку XVII ст. бастіонного типу, а також прикладом перебудови в XVIII ст. зруйнованої вежі на нову в нових барокових формах.

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (пам'ятці) культурної спадщини (за наявності).

1965-1994 рр.- Київський інститут "Укрпроектреставрація" ; Кам'янець-Подільська ремонтно-реставраційна дільниця; СП «Реставратор» ПП Лупійчук С.; відновлення кам'яних стін та склепінь, відтворення барокових аттиків з каменю-вапняку;

2002р.- ПП Огоньок В.О.; ПП Лупійчук С. – Влаштування дахових конструкцій та покриття із керамічної черепиці.

(дата здійснення, проектна та підрядна організації, характер проведених робіт)

4. Стан території об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини : проїзна частина вежі замощена плиткою з пісковика, зі сторони подвір'я до вежі прилягають казе мати, а із північно-сходної сторони перехідний міст.

Внутрішнє замкове подвір'я замощене плиткою з пісковка. Площа замкового подвір'я - 2315 м^2. Стан нормальний.

(площа, благоустрій, озеленення, огорожа тощо)

5. Додатки: аркушів 2

(матеріали фотофіксації)

Представники органу охорони культурної спадщини

(підпис) Шергей Г.П.
(П.І.Б.)

(підпис) Пелехатий Я. О.
(П.І.Б.)

Маціпура А.В.
(П.І.Б. користувача/власника)

(підпис)

Заступник Міністра Культури України
(найменування посади керівника органу охорони культурної спадщини)

(підпис) Мазур Т.В.
(П.І.Б.)

М.П

Фото 1. ЗамокXVII ст. В'їздова вежа. Північно-західний фасад. Фото 2018р.

Фото 2. ЗамокXVII ст. В'їздова вежа. Північно-західний фасад. Фото 2018р.

Історична довідка
В'їзна вежа з перехідним мостом

Докладних даних про будівництво в'їзної вежі не маємо. Правдоподібно, її збудовано між 1649 та 1672 роками, коли велося будівництво казематів та бічних крил палацу.

Першочергово в'їзна вежа була одноповерховою. Форма даху над першим поверхом не відома. За історичними матеріалами, міст, що вів через яр до вежі був підйомний, тому очевидно в вежі знаходився механізм підйому , а саме в даховому поверсі. В кінці XVII -поч. XVIII ст. даховий поверх перебудовано в другий поверх з бароковими аттиками.

Чисельними дослідженнями різних періодів встановлено, що вежа, вигляд якої зафіксований у різному іконографічному матеріалі поч. XX ст. та обміри Я. Витвіцького, А. Чоловського, виникла у XVIII ст. на місці старої, зруйнованої турками. Згідно опису замку, зробленого львівськими реставраторами 1921 року, в'їзна вежа з помешканням сторожа на II ярусі знаходиться в задовільному стані. В 1935 році, під час робіт по відбудові замку, в брамі влаштовано нові дубові двері. В 1938 році проведено нові реставраційні роботи. У повоєнний час розібрано II ярус. Частково зберігся тільки перший ярус та кордегардія.

Якою була в'їзна вежа до перебудови не відомо. Дослідженнями РСНРПМ Держбуд УРСР (Київ 1931) виявлено незначні фрагменти старої кладки по яких не можливо встановити первісний вигляд вежі. Тому проектом реставрації було передбачено відновлення вежі, що мала вигляд після перебудови на поч. XVIII ст.

Після перебудови вежа мала вигляд видовженої на всю поперечну величину ескарпового валу двоповерхової будівлі з каменю та цегли, завершеної бароковим аттиковим поверхом, покритим двоскатним черепичним дахом. На другому поверсі було чотири склепінчастих приміщення. Вхід був оздоблений псевдо тосканськими пілястрами, проїзна частина перекрита півциркульними склепіннями з розпалубками. В бокових стінах другого поверху були віконні прорізи.

З 1965р. по 1994 роки реставраційно - відновлювані роботи по розчищенню завалів, відновленю кам'яних стін та склепінь проводила Кам'янець-Подільська ремонтно-реставраційна дільниця. Проект з реставрації в'їзної вежі виконав інститут «УкрНДІпроектреставрація», ГАП М.М. Говденко.

У 2005 році проект в основному реалізовано. Реставраційно-відновлювальні роботи проводились СП "Реставратор". Відтворено верхній ярус та барокове завершення, влаштовано дерев'яні дахові конструкції та керамічну дахівку. Проведено внутрішні оздоблювальні роботи. Влаштовано зовнішні бетонні сходи для виходу на другий ярус . У вежі на першому ярусі влаштовано касу музею та магазин сувенірної продукції.

У 2007 році під час проведення реставраційних робіт з консервації та відтворення північно-західної оборонної стіни та мосту, було виявлено опорні стовпи мосту. При обстеженні опорних стовпів мосту виявлено частково збережені цегляні склепіння між стовпами та п'яти під склепіння на опорах мосту. Правдоподібно, що під час прокладання інженерних мереж на територію замку були знищенні ці цегляні склепіння, що в пізнішому призвело до руйнації опор мосту. Відповідно до проектної документації, виконаної інститутом «Укрзахідпроектреставрація» були проведені ремонтно-будівельні роботи з відтворення мосту із сучасних залізобетонних конструкцій: монолітних залізобетонних фундаментів стаканного типу, монолітних залізобетонних колон та ригелів, перекриття мосту із збірних залізобетонних плит, металевого огородження. В подальшому проектом передбачається облицювання існуючих залізобетонних опор білокам'яними блоками та влаштування між опорами підпружних арок.

Пам'ятка є прикладом в'їзної вежі Замку XVII ст. бастіонного типу, а також прикладом перебудови в XVIII ст. зруйнованої вежі на нову, в нових барокових формах.

Підготував: Тетяна Грабар
працівник відділу ОЕРПК
«НЗ Замки Тернопілля»

ОБЛІКОВА КАРТКА

об'єкта культурної спадщини

Оборонні мури та бастіони (ескарпи, зовнішні оборонні мури)

(найменування об'єкта)

вид	Тип	Категорія пам'ятки
Архітектурний	Споруда	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

XVII ст. 1631-1649 рр.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Вул. Б. Хмельницького, 28, м. Збараж, Тернопільська обл.

3. Охоронний № пам'ятки:

661-Н/4

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24.08. 1963 р. №970

5. Функціональне використання:

сучасне використання	первісне призначення	інші (протягом часу існування об'єкта)
Об'єкт музейного комплексу	Оборонні фортифікації	- « -

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Бастіони, ескарпи та зовнішні стіни є основними об'єктами в оборонній системі замку. Зовнішні оборонні мури підпорядковані рельєфу місцевості. Розташовані в нижній частині пагорба, вони охоплюють видовжену ділянку, що звужується з північного сходу на південний захід, створюючи конфігурацію неправильної форми. Фортеця розміщена на південному сході від зони історичного середмістя. Розпланувальна система - ландшафтного типу. Оборонні укріплення замку (ескарпи та бастіони) утворюють правильної форми квадрат і є домінуючими спорудами у замковому комплексі.

Характеристика об'єкта	За типологією - пам'ятка оборонної архітектури. Замковий комплекс займає близько 10,5 га. П'ятигранні бастіони, кладені з бутового каменю і розташовані на чотирьох кутах регулярного замку, збереглися частково на висоту оборонних стін (ескарпів), в кожному з бастіонів були тунелі, що сполучали їх з казематами. Найкраще збережений південний бастіон. Він має частково два яруси бійниць. Всі бійниці звужуються до середини і мають невеликі бойові отвори. Над цоколем і під парапетом проходять оздоблювальні білокам'яні пояси. Приміщення бастіону перекриті кам'яним півциркульним циліндричним склепінням, яке наполовину втрачене. Нижній ярус східного бастіону має втрачену лицеву кладку стін. Другий його ярус повністю втрачений. На місцях бійниць зяють вивали. Камери східного бастіону перекриті таким же склепінням, як і південного. Північний та західний бастіони відтворені на рівні цоколя. Ескарпи, кладені з каменю, сполучають між собою бастіони. Вони мають довжину бл. 90 м., висоту бл. 9 м. Найкраще збережений південно-західний ескарп, який декорований білокам'яним поясом над цоколем. Його стіни мають два яруси бійниць. Всі бійниці звужуються до середини та мають ключе подібні отвори. Проміжок між ескарпами та казематами шириною близько 12 м у XVII ст. засипано землею (внутрішня сторона оборонної стіни - недоступна). Північно-східний та південно-східний збереглися частково (доступними є фрагменти стін біля північного та східного бастіонів). Нижній ярус бійниць цих ескарпів знаходиться під завалами. Північно-східний, південно-східний ескарп відтворено цокольну частину. Зовнішні оборонні мури являють собою систему обмурованих бутовим каменем земляних бастіонів, які захищали підступи до замку від сторони міста. Збережена частина бастіонів, розташована вздовж вул. Морозенка. Фрагмент цієї оборонної системи збережений у східній частині парку. Частина укріплень вздовж річки втрачена. Пам'ятка - оригінальний зразок оборонної архітектури доби ренесансу на землях України.
Наявність творів мистецтва	Твори мистецтва відсутні

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Складова замку

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий,задовільний, незадовільний, аварійний	Задовільний. Акт технічного стану від 20.02.2018 р.

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1.Проектна	1986	Інститут	Архів інституту

документація та програма реставрації замкового комплексу		«УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ Вул. Контрактова,1 тел (044) 417-55-57	«УкрНДІпроек треставрація»
2.Попередні роботи. Т.І. (бастіони, ескарпи)	1991	Ін-т «Укрпроектреставрація» (тепер інститут «УкрНДІпроектреставрація» (ГАП - Говденко М. М.) м. Київ Вул. Контрактова,1 тел (044) 417-55-57	Науково-технічний архів і-ту «Укрзахідпроект реставрація» Інв № Т-92-11
3.ПКД на консерва-цію та відтворення ПН, ЗХ бастіонів, ПН-ЗХ оборонної стіни та мосту	2007	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрзахід проектреставрація». НЗ «Замки Тернопілля»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Схема генплану Замку, М 1:2000	1	2018р	Грабар Т.
Фото загального вигляду об'єкта	4	2018р	Грабар Т.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Провідний інженер відділу ОЕРПК НЗ "Замки Тернопілля"	Архітектор	Грабар Т.		10. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської облдержадміністрації _____ **С.А. Байталюк**

1. Північний бастіон (цокольна частина)

2. Західний бастіон (цокольна частина)

3. Південний бастіон з південно-східним ескарпом

4. Південний бастіон . Південно-західний та південно-східний ескарп

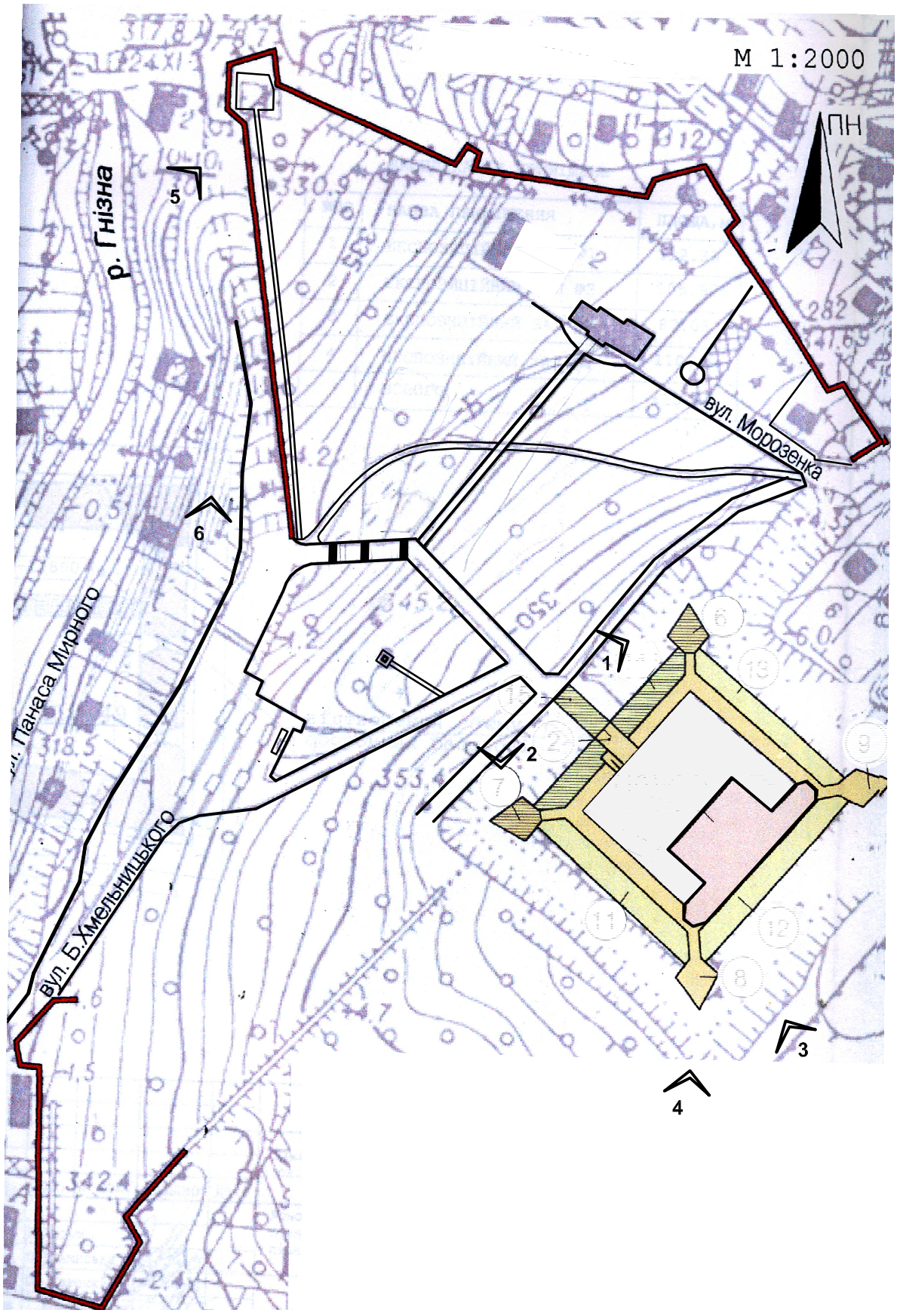

Фото 6. Бастіон та стіна зовнішньої оборонної системи

Фото 6. Стіна зовнішньої оборонної системи

СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ

Додаток 1

до Порядку обліку об´єктів культурної спадщини

АКТ

технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

(необхідне підкреслити)

№ 1/4 від 20.02.2018р.

Замок. Оборонні мури та бастіони.(бастіони, ескарпи, зовнішні оборонні мури) XVII ст.

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Пам'ятка архітектури та містобудування

(вид/види об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Національного значення

(категорія об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Постанова №970 Ради Міністрів Української РСР від. 24.08.1963 року

(номер і дата рішення про взяття на облік)

№661/4

(існуючий охоронний номер (за наявності))

Ми, що нижче підписалися, представники **Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації, Шергей Григорій Платонович –начальник управління культури, Пелехатий Ярослав Омелянович – головний спеціаліст відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської ОДА**,

(найменування органу охорони культурної спадщини, П.І.Б., найменування посади)

з одного боку, і **Маціпура Анатолій Вікторович, генеральний директор Національного заповідника «Замки Тернопілля»**,

(П.І.Б., найменування посади)

з іншого боку (далі - користувач), склали цей Акт про те, що цього числа нами проведено огляд технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини **Замок. Оборонні мури та бастіони (бастіони, ескарпи, зовнішні оборонні мури) XVII ст. ох.№ 661/4,**

(найменування об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини, охоронний номер) ,

що розташований м. Збараж, вул. Б.Хмельницького,28 Тернопільська обл.,

(місцезнаходження об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини)

загальною площею _____

технічна адреса вказаного об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

м. Збараж, вул. Б.Хмельницького, 28 Тернопільська обл.,

У результаті огляду об'єкта (пам`ятки) встановлено:

ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА (ПАМ`ЯТКИ) КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:

1. Загальний стан об'єкта (пам`ятки) культурної спадщини: Бастіони, ескарпи та зовнішні стіни є основними в оборонній системі замку. Оборонні
(коротка характеристика стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини в цілому)
укріплення замку (ескарпи та бастіони) утворюють правильної форми квадрат. Зовнішні оборонні мури підпорядковані рельєфу місцевості. Стан пам'ятки-задовільний;

2. Стан збереження : Замковий комплекс займає 10,5 га .П'ятигранні бастіони, кладені з бутового каменю збереглися частково на висоту оборонних стін
(детальний опис вигляду, стану збереження окремих частин, конструктивних елементів об'єкта
(ескарпів). Найкраще збережений південний бастіон. Він має два яруси
(пам'ятки) культурної спадщини із зазначенням матеріалу, розміру, наявності меморіальних
бійниць, які звужуються до середини і мають невеликі бойові отвори. Приміщення
дощок тощо)
бастіону перекрите кам'яним півциркульним склепінням, яке наполовину втрачене. Стан перекриття незадовільний. Над цоколем і під парапетом проходять білокам'яні карнизи. Стан задовільний. Східний бастіон має втрачений другий ярус. Стан аварійний. Північний бастіон відтворений до рівня першого ярусу. Стан задовільний. Західний бастіон відтворено до половини першого ярусу. Стан задовільний .

Ескарпи, кладені з каменю, сполучають між собою бастіони. Довжина близько 90 м та висотою близько 9 м. Найкраще збережений південно-західний ескарп. Його стіни мають два яруси бійниць, що звужуються до середини та мають ключе подібні отвори. Проміжок між ескарпами та казематами (приблизно 12 м) засипані землею (внутрішня оборонна стіна недоступна). Північно-східний ескарп зберігся частково . Південно-східний ескарп - відтворено нижній ярус. Стан аварійний. Північно-західний ескарп збережений до половини нижнього ярусу . Стан незадовільний.

Зовнішні оборонні мури збережені вздовж вул. Морозенка та частково у східній частині парку. Прослідковується вивали кладки, вимивання розчину, наявні великі ділянки зсуву порядовки кам'яної кладки. Стан зовнішніх оборонних бурів - аварійний.

Встановлена меморіальна дошка полковникові Морозенку(автор А.П. Малевич) на північно-західному пряслі нижнього муру.

3. Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (пам'ятці) культурної спадщини (за наявності).

1991 р. -Київський інститут " Укрпроектреставрація" (тепер ін-т УкрНДІ проектоеставрація) ; СП «Реставратор» ; відновлення ескарпів та бастіонів.

2003 р.- Інститут «Укрзахідпроектреставрація»; ПП Лупійчук С.І, відтворення ескарпів та бастіонів.

(дата здійснення, проектна та підрядна організації, характер проведених робіт)

4. Стан території об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини: Загальна площа території об'єкту, що включає внутрішні оборонні мури та бастіони, каземати та палац становить близько 1 га. Площа в межах зовнішніх оборонних мурів – 10,5 га і включає в себе парк XIX ст. Територія впорядкована. Стан нормальний.

(площа, благоустрій, озеленення, огорожа тощо)

5. Додатки : 2 аркуші

матеріали фотофіксації)

Представники органу охорони культурної спадщини

_____ (підпис) Шергей Г.П. (П.І.Б.)

_____ (підпис) Пелехатий Я. О. (П.І.Б.)

_____ (підпис) Маціпура А.В. (П.І.Б. користувача/власника)

Заступник Міністра Культури України (найменування посади керівника органу охорони культурної спадщини)

_____ (підпис) Мазур Т.В. (П.І.Б.)

М.П

Фото 1.Оборонні мури та бастіони. Південно-східний ескарп. 2017р.

Фото 2.Оборонні мури та бастіони. Південний бастіон. 2017р.

Історична довідка

Оборонні мури (ескарпи) і бастіони, зовнішні оборонні мури та бастіони

Основним елементом оборонної системи міста Збаража XVII століття був замок, збудований князями Збаразькими Юрієм і Христофором в 1631 році, проект якого створив італійський архітектор ВінченццоСкамоцці.

Невід'ємною складовою Замкового комплексу були бастіони, ескарпи, зовнішні мури, які значно посилювали його оборонні характеристики.

Чотири п'ятигранних бастіони, розташовані на чотирьох кутах замку, були збудовані в 1631-1649 роках з бутового каменю. В кожному з бастіонів були тунелі, які сполучали їх з казематами. У кожному з бастіонів були збудовані бійниці.

В цей же період були збудовані ескарпи та зовнішні оборонні стіни замку, які теж стали важливими елементами в оборонній системі замку.

Зовнішня оборонна система, створена в цей же час, являла собою систему обмурованих каменем земляних бастіонів, які захищали підступи до замку від сторони міста. Сьогодні фрагменти тієї оборонної системи збережені у північній та південно-східній частині укріплень.

Бастіони, ескарпи та зовнішні оборонні мури зазнали значних руйнувань під час облоги міста і замку армією Богдана Хмельницького в ході Національно-Визвольної революції на Україні 1648-1657 років. Тому в 70-х роках XVII століття тодішні власники Збаража – князі Вишневецькі не тільки відновили, але й укріпили ці елементи оборонної системи.

У XIX столітті замок, разом з його складовими, починає занепадати і руйнуватися. Ця тенденція збереглася і в той час, коли були зроблені спроби реставрації Замкового палацу та казематів замку – в 30-х роках XX століття.

З 1994 року, з часу створення Державного історико-архітектурного заповідника, розпочинається реставрація цих елементів оборонної системи замку.

До цього часу з чотирьох бастіонів замку частково збереженим ще з XVII століття, залишився лише південно-східний бастіон. З трьох інших – були

помітні деякі контури північно-західного і північно-східного. Південно-західний бастіон був повністю знищений , а місце його розташування закривав значний шур грунту. З метою вияснення його розташування,Заповідником, спільно з Інститутом археології Львівського національного університету, в 2007 році були організовані археологічні розкопки, які дали відповідь на поставлені питання.

Ескарпові стіни замкового комплексу, крім стіни між південно-східним і південно-західним бастіонами, яка частково збереглася, були знищені, засипані грунтом, на якому росли дерева, які своїм корінням продовжували руйнувати залишки мурів. Знищеними і засипаними грунтом були всі контрескарпові стіни.

На даний час Заповідником проведена часткова реставрація всіх чотирьох бастіонів, повністю відновлена оборонна стіна між південно-західним і південно - східним бастіонами. Йде реставрація інших елементів оборонної системи замку.

Підготував:

Володимир Чайка, начальник науково-дослідницького

Відділу НЗ «Замки Тернопілля»

ОБЛІКОВА КАРТКА

об’єкта культурної спадщини

Замкова криниця

(найменування об’єкта)

вид	Тип	Категорія пам’ятки
Архітектурний	Споруда	Національного значення

1. Дата утворення об’єкта:

XVII ст.

2. Місцезнаходження об’єкта:

Вул. Б. Хмельницького, 28, м. Збараж, Тернопільська обл.

3. Охоронний № пам’ятки:

661-Н/5

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об’єкт узято на державний облік та визначено категорію пам’ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24.08. 1963 р. №970

5. Функціональне використання:

сучасне використання	первісне призначення	інші (протягом часу існування об’єкта)
Об’єкт музейного комплексу	Замкова криниця	-

6. Стислий опис об’єкта:

Розташування	Розташований в північній частині внутрішнього подвір’я замку
Характеристика об’єкта	Криниця знаходиться в північному куті Замкового подвір'я. На даний час криниця збережена на рівні мощення подвір'я. Студня являє собою круглий отвір діаметром 2,1 м, викладений сегментними допасованими блоками з каменю-вапняку. Студня знаходиться в центрі прямокутного (здеформованого в плані) мурованого з вапнякового буту фундаменту. По кутах фундамент має по два виступи в південній частині та два виступи в північній стороні, які примикають до фундаментів казематів. Загальні розміри в плані 7,21х9,48 м. Надземна частина криниці (судячи по структурі збережених фундаментів) була дерев'яною, каркасною, накрита шатровим дахом. На сьогодні

	втрачена.. У 2016 році розроблення проектна документація на відтворення дерев'яних конструкцій та шатрового даху. На даний час розпочаті роботи з відтворення дерев'яних конструкцій криниці.
Наявність творів мистецтва	Відсутні.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Складова замку

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий,задовільний, незадовільний, аварійний	Стан фундаментів задовільний. Акт технічного стану № від 26.07. 2016р.

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1.Проектні пропозиції та програма реставрації замкового к-су	1993	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрза-хідпроектреставрація». Інв № Т-92-11
2.Проект влаштування криниці	1994	Інститут «Укрпроектреставрація»	НЗ «Замки Тернопілля»
3. РП Реставрація та відтворення об'єктів замку, пам'ятки архітектури XVII ст. в м. Збаражі Тернопільської обл. Том 3. 14-2016-3-3-АБ «Замкова криниця»	2016	Архітектурна майстерня ФОП Вербовецького Ю.	НЗ «Замки Тернопілля»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Схема замку, схема точок фотофіксації	1	2018р	Грабар Т.
План об'єкта	1	2018р	Грабар Т.
Фото загального вигляду об'єкта	2	2018р	Грабар Т.
Фото	1	1996р.	Укрзахідпроект-реставрація

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Провідний інженер відділу ОЕРПК НЗ «Замки Тернопілля»	Архітектор	Грабар Т.Б.		10. 2018 р

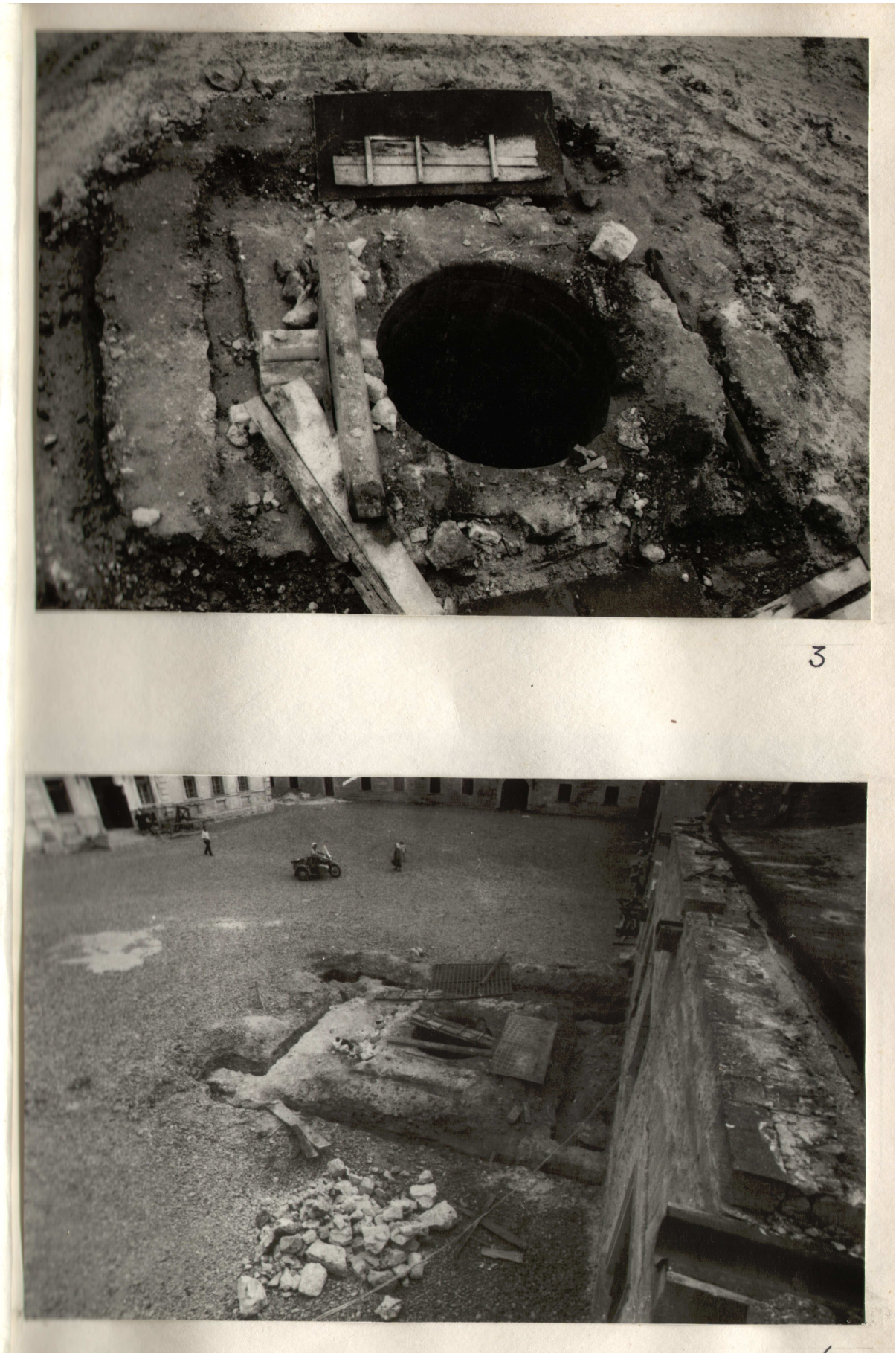
Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської облдержадміністрації _____ **С.А. Байталюк**

1. Замкова криниця. Відтворення дерев’яних конструкцій 2018р.

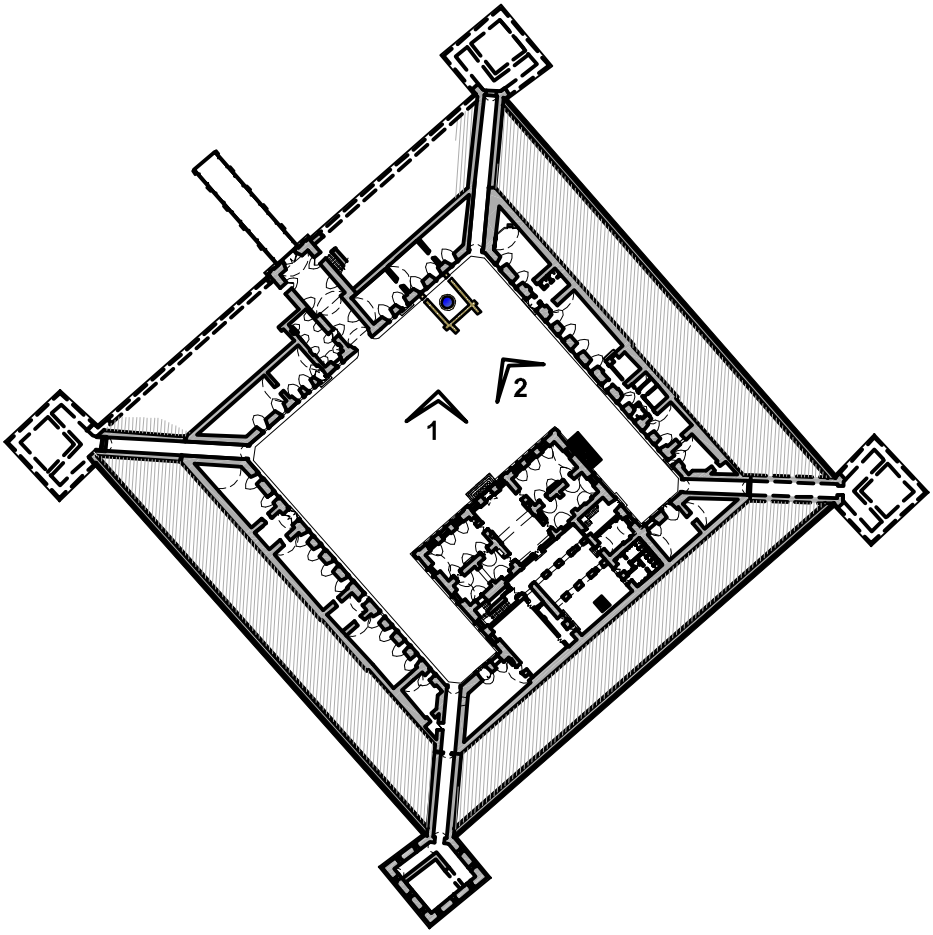
2. Замкова криниця. Відтворення дерев’яних конструкцій 2018р.

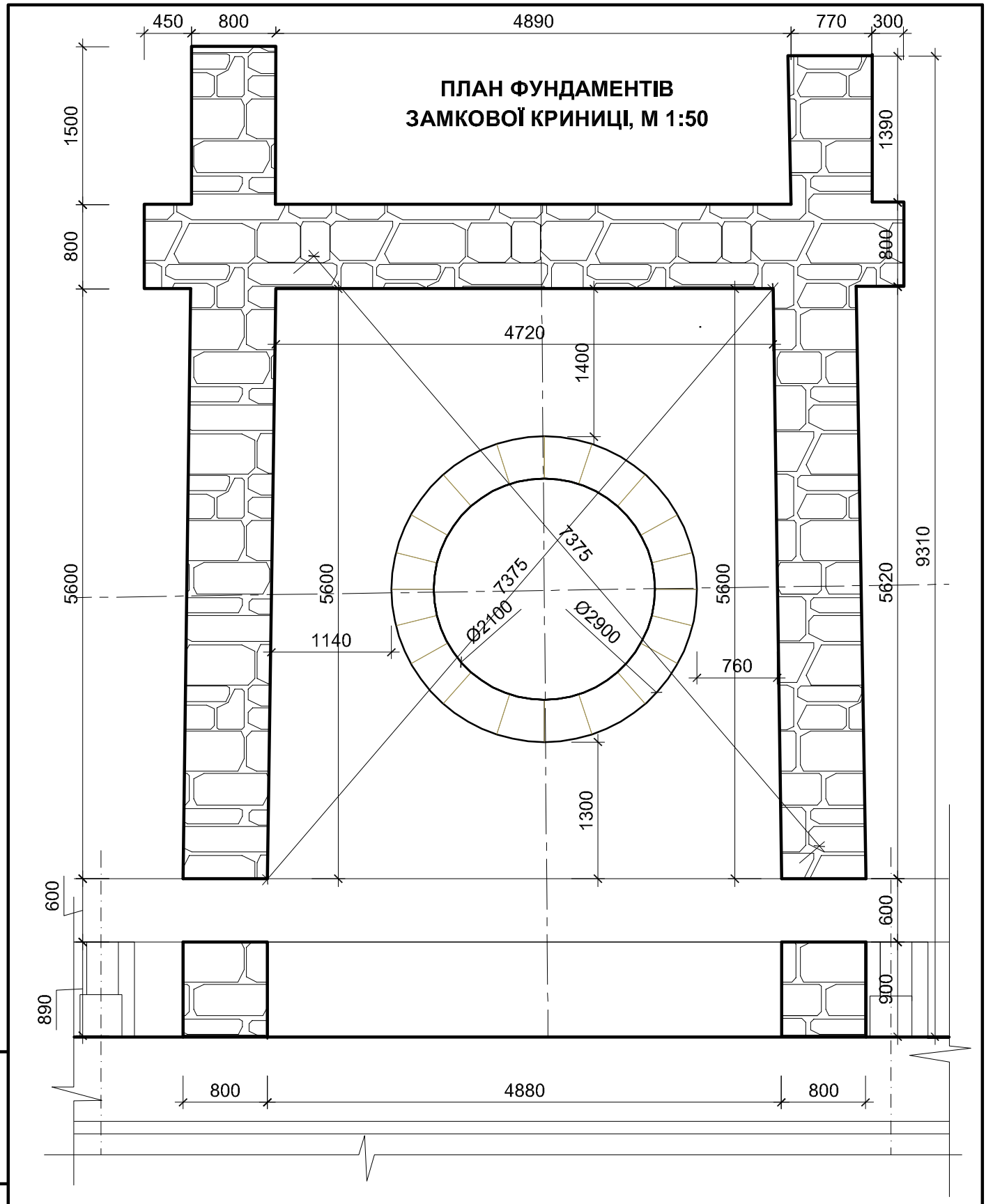

3. Фото 1996 року .

Архітектурні дослідження криниці, виконані інститутом «Укрзахідпроектреставрація»

СХЕМА ЗАМКУ
СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата
Арх.	Грабар Т.				

Замок. Замкова криниця
пам'ятка архітектури XVII ст. (охор.№661/5)
по вул. Б.Хмельницького, 28 в м. Збаражі Тернопільської області

Замкова криниця	Стадія	Аркуш	Аркушів
План фундаментів; М 1:50	НЗ "Замки Тернопілля"		

Взамін інв. N

Підпис і дата

інв. N ориг.

V

АКТ
ОГЛЯДУ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ
Замкової криниці
пам'ятки культурної спадщини національного значення (ох. № 661)

Адреса: вул. Б.Хмельницького, 28 м. Збараж Тернопільської області.

"26" " 07 " 2016 р.

Ми, що підписалися нижче, представник замовника - начальник відділу ОЕРПІА Національного заповідника "Замки Тернопілля" п. Г. В. Ричнюк, з однієї сторони та представник "Архітектурної майстерні ФОП Вербовецького Ю." Ю. В. Вербовецький з другої сторони склали цей акт в тому, що "26" " 07 " 2016 р. нами проведено на місці обстеження Замкової криниці, однієї із складових Замку, пам'ятки культурної спадщини національного значення (ох.№ 661) по вул. Б. Хмельницького, 28 в м. Збаражі Тернопільської обл.

В результаті огляду встановлено:

Загальний опис. Короткі історичні відомості.

Замок в м. Збаражі – один із унікальних пам'яток архітектури XVII ст., який поєднує в собі риси оборонної та палацової архітектури.

Криниця знаходиться в північному куті Замкового подвір'я. На даний час криниця збережена на рівні мощення подвір'я. Студня являє собою круглий отвір діаметром 2,1 м, викладений сегментними допасованими блоками з каменю-вапняку. Студня знаходиться в центрі прямокутного (здеформованого в плані) мурованого з вапнякового буту фундаменту. По кутах фундамент має по два виступи в південній частині та два виступи в північній стороні, які примикають до фундаментів казематів. Загальні розміри в плані 7,21х9,48 м.

Надземна частина криниці (судячи по структурі збережених фундаментів) була дерев'яною, каркасною, накрита шатровим дахом. На сьогодні втрачена.

1. Технічний стан: *Загальний технічний стан задовільний.*
Фундаментів та кам'яної студні - *задовільний;*

2. Стан зовнішніх архітектурно-конструктивних елементів криниці:
а) загальний стан: *загальний стан зовнішніх елементів в цілому, задовільний.*
б) фундаменти: *фундаменти викладені з вапнякового буту, стан задовільний.*
в) цоколі та відмостка: *цоколь та відмостка відсутній. Навколо студні та фундаментів криниці виконане мощення з плитки каменю-пісковика правильної форми. Стан нормальний.*
г) стіни: *Стінки колодязя-студні виконані з допасованих сегментів з каменю-вапняка. Стан стін задовільний .*
е) зовнішній декор: *відсутній;*
є) надземна частина *дерев'яного каркасу та шатрового даху втрачені;*

Висновок: Загальний технічний стан фундаментів та кам'яного колодязя - задовільний. Структура фундаментів та наявні зразки аналогів замкових криниць дають підстави для повного відтворення надземної дерев'яної частини замкової криниці.

Начальник відділу ОЕРПІА
Національного заповідника
"Замки Тернопілля" Г. В. Ричнюк

Керівник
"Архітектурної майстерні" ФОП Ю. В. Вербовецький

Архітектор
Реєстраційний
№ 54
ВЕРБОВЕЦЬКИЙ ЮРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

Копія

ЗГІДНО З
ОРИГІНАЛОМ

Історична довідка.

Замкова криниця.

Замок в м. Збаражі – один з унікальних пам'яток архітектури XVII ст., який поєднує в собі риси оборонної та палацової архітектури. На замковому подвір'ї збереглася криниця, яка більше 300 років була збудована для забезпечення питною водою вельмож та їх обслуги, військового гарнізону і коней.

Криниця знаходиться в північному куті замкового подвір'я. Даних про будівництво криниці не маємо. Очевидно вона будувалася між 1649 та 1672 роками, коли велося будівництво казематів. ЇЇ фундаменти в північній стороні впритул доторкаються до фундаментних стін північно-західних казематів. В післявоєнний період криницю було засипано землею і закрито залізобетонною плитою.

На початку 90-х років за ініціативою Збаразької районної організації Руху прибув підрозділ саперів Прикарпатського військового округу для розчистки криниці. Влітку 1992 року сапери розпочали нелегкі пошукові роботи. Вони ускладнювалися не тільки тим, що підривники натикалися на гранати і міни, а й тим, що майже на всю глибину закидано землею, камінням, відходами будівництва. При розчистці було виявлено десятки артилерійських снарядів, гранат, протитанкову міну, кістки свійських тварин. Приблизно на глибині 40 метрів появилася вода.

Перші відомі архітектурні дослідження криниці були проведені у 1996 році інститутом «Укрзахідпроектреставрація» . Загальні розміри криниці в плані 7,21м х9,48 м. Студня являє круглий отвір, викладений сегментними допасованими блоками з каменю-вапняку в центрі прямокутного, мурованого з вапнякового буту фундаменту 6,6м х 6,9 м. По кутах фундамент має по два симетричних виступи по повздовжній осі (0,7 м х1,7 м) та два в протилежному напрямку – в південній частині. Навколо отвору криниці було підвищення, викладене із камінних блоків, а навколо нього частково збережені гнізда від брусів шириною 30 см. Тоді ж були проведені роботи з консервації, реставрації фундаментів, встановлено металеву решітку в цямрині криниці.

Надземна частина криниці (судячи по структурі збережених фундаментів) була дерев'яною, каркасною, накрита шатровим дахом.

У 2016 році на замовлення НЗ «Замки Тернопілля» Архітектурною Майстернею ФОП Вербовецького Ю. була виконана проектна документація з реставрації та відтворення Замкової криниці . Даним проектом передбачено відтворення повністю втраченого дерев'яного колодязного навісу у формах, гармонізуючих з загальним стилевим рішенням всього замкового комплексу. При розробленні архітектурного рішення були використані іконографічні матеріали аналогів замкових криниць в Хотинській фортеці, Олеського та Підгорецького замків, а також замків Польщі.

Загальний технічний стан фундаментів та кам'яного колодязя та наявні зразки аналогів замкових криниць дають підстави для повного відтворення надземної дерев'яної частини замкової криниці.

У 2018 році відповідно до проектної документації розпочаті роботи із відтворення дерев'яних конструкцій криниці.

Підготував: Тетяна Грабар,
працівник відділу ОЕРПК
«НЗ Замки Тернопілля»

ОБЛІКОВА КАРТКА

об'єкта культурної спадщини

Призамковий парк **(Ландшафтний сад кін. XVIIIст.-першої пол. XIXст. Парк кін. XIX-XX ст.)**

(найменування об'єкта)

вид	**Тип**	**Категорія пам'ятки**
Об'єкт садово-паркового мистецтва	Визначне місце	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

XVIII-XX ст.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Вул. Б. Хмельницького, 28, м. Збараж, Тернопільська обл.

3. Охоронний № пам'ятки:

661-Н/6

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів Української РСР від 24.08. 1963 р. №970

5. Функціональне використання:

сучасне використання	**первісне призначення**	**інші (протягом часу існування об'єкта)**
Парк	**Ландшафтний сад кін. XVIIIст.-першої пол. XIXст. Парк кін. XIX-XX ст**	Парк, сад

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Замкова територія в мурах (паркова територія) знаходиться над берегом ріки Гнізна. Оточена бастіонними укріпленнями, зведеними вірогідно на давньому нарисі замкових мурів включає ландшафтний замковий сад кін. XVIII ст.-першої пол. XIX ст., парк кінця XIX ст. – I пол. XX ст.
Характеристика об'єкта	На даний час підходи і під'їзди до замку і палацу не відповідають історично складеній традиції і не дають можливості сприймати історичне середовище в належній послідовності. Частину замкових

	мурів розібрано, внаслідок чого територія саду і парку стала відкритою до дороги та втратила камерність середовища. Історичне планування замкових саду і парку збереглись лише фрагментарно, а нові доповнення вирішено без врахування давнішніх елементів. Між 1877-1880 роками було висаджено групу горіха чорного. До наших днів зберігся один екземпляр діаметром до 100 см і вважається ботанічною пам'яткою природи місцевого значення. В реєстр заповідних об'єктів Тернопільської області занесений як екзотичне дерево (рішення облвиконкому № 131 від 14.03.1977 року). Достатньо видового поповнення парк зазнав в кінці XIX ст. В цей час здійснено групові посадки хвойних порід дерев: сосни австрійської(чорної), сосни Веймутової, модрини європейської, ялини звичайної, які збереглися до наших днів. Значні площинні посадки дерев проводилися в кінці 40-х на поч. 50-х років XX століття. У видовому складі це каштан кінський, клен-явір, американський клен. На жаль ці посадки внесли певні диспропорції в архітектуру парку, сприяли його загущеності, перетворенні в лісовий масив. Значної реконструкції парк зазнав в період між 1986-1992 роками. За рахунок підприємств міста було впорядковано алеї, пішохідні доріжки, меморіал загиблих у Другій світовій війні. Проводили санітарні рубки, насаджували молоді дерева , кущі, рідкісні трави. Видовий склад зелених насаджень збагатився айвою Мауеля, японською і справжньою, магонією падуболистою, горобиною плакучою, бархатом амурським, ялівцем звичайним і козацьким, кизилом, форзицією, барбарисом Тунберга, дейцією і багатьма іншими видами. До наших днів збереглась липова алея ландшафтного саду. Національним заповідником з 2000 – 2016 рр. році було проведено роботи із замощення паркових доріжок бетонною плиткою та дрібним щебнем . На території паркової зони знаходяться пам'ятки монументального мистецтва , історії та архітектури: Пам'ятний знак Адаму Міцкевичу, Меморіальний комплекс на честь воїнам, загиблим в роки Великої Вітчизняної війни, Меморіальна дошка на місці загибелі полковника Морозенка, пам'ятка архітектури місцевого значення, будинок садибного типу кін. XIX ст. ох. №140 (пристосований під готель «Гетьман») Призамковий парк є невід'ємним елементом замку та ландшафту міста Збаража. Цей давній залишок медоборських лісів, видозмінених людиною, несе подих історії і древньої природи.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

Призамковий парк – складова замку

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий,задовільний, незадовільний, аварійний	Задовільний

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
1.Проектні пропозиції та програма реставрації замкового к-су	1993	Ін-т «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. ГАП – Лагуш З тел. (0322)72-99-88.	Архів ін.-ту«Укрза-хідпроектреставрація». Інв № Т-92-11
2.Проект реставрації історичного середовища паркової території на Замковій горі в Збаражі Тернопільської обл. Попередні роботи. Натурні дослідження	1997	УСНРІ «Укрзахідпроектреставрація». м. Львів. 1997 р.	НЗ «Замки Тернопілля»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Схема-генплану, Схема точок фотофіксації	1	2018 р	Грабар Т.
Фото загального вигляду об'єкта	6	2018р	Грабар Т.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Провідний інженер відділу ОЕРПК НЗ «Замки Тернопілля»	Архітектор	Грабар Т. Б.		10. 2018 р

Заступник начальника управління – начальник відділу культури, охорони культурної спадщини управління культури Тернопільської облдержадміністрації _____ **С.А. Байталюк**

1. Ландшафтний сад.

2. Паркове середовище

3. Сходи в парку при підході до В’їзної вежі

4. Ландшафтний сад. Липова алея

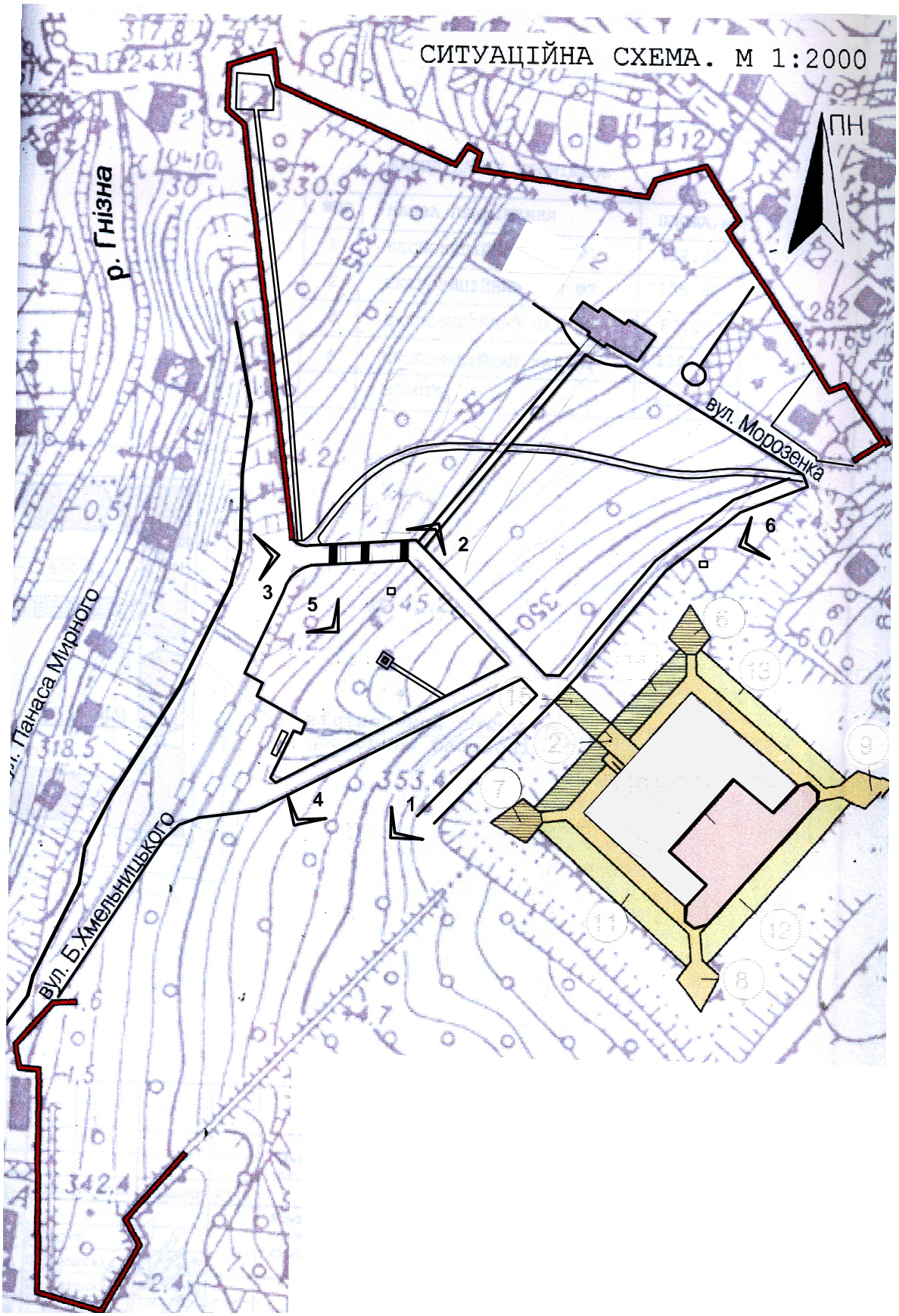

5. Пам’ятний знак Адаму Міцкевичу

6. Паркова скулптура

СХЕМА РОЗМІЩЕННЯ ТОЧОК ФОТОФІКСАЦІЇ

Історична довідка

Призамковий парк

(Ландшафтний сад кін. XVIII ст. – першої пол. XIX ст.
Парк кін. XIX-XX ст.)

Невід'ємною частиною замкового комплексу міста Збаража, його ландшафту, є призамковий парк – пам'ятка садово-паркової архітектури кінця XVII століття, занесений в обласний реєстр Заповідних об'єктів місцевого значення.

За функціональною ознакою парк належить до міських парків загального користування, а за характером побудови зелених насаджень – ландшафтним з елементами регулярного стилю. Паркові краєвиди складають закриті ландшафти (насадка каштана кінського, клена-явора), напіввідкриті (зріджені посадки дерев і кущів, окремі їх групи), відкриті ділянки – поляни з трав'янистою флорою.

Точної дати заснування парку не встановлено. За даними історика О.Чоловського в період будівництва Збаразького замку, в 20-30-х роках XVII ст., почався процес перетворення лісового масиву на Замковій горі в лісопарк. Проте тільки в середині XVIII ст., коли замок перейшов у володіння сім'ї Потоцьких, володарі розпочали облаштування оточуючого лісопарку.

За віком дерев можна стверджувати, що насадження лип, кленів, ясенів чіткої геометричної форми (алеї,ряди) виконані в кінці XVIIIст. Саме в цей час сім'я Потоцьких займалася будівництвом «Софіївського дендропарку», що не могло не вплинути на облаштування парку в Збаражі.

Достатнього видового поповнення парк зазнав в кінці XIX ст. В цей час здійснено групові насадки (в різних частинах парку) хвойних порід дерев: сосни австрійської, сосни Веймутової, модрини європейської, ялини звичайної.

Значні площинні посадки дерев проводились в кінці 40-х початку 50-х років XX ст. – це каштан кінський, клен-явір, американський клен.

В 70-х роках XIX ст. було висаджено групу горіха чорного, один екземпляр якого діаметр 100 см. зберігся до нашого часу і вважається ботанічною пам'яткою природи місцевого значення.

Значної реконструкції парк зазнав в 80-90-х роках XX століття . Парк і прилеглий до нього сад стали базою натуралістичної роботи юних ботаніків, лісоводів міського дитячого парку.

Видовий склад зелених насаджень збагатився айвою Мауеля, японською і справжньою, магонією падуболистою, горобиною плакучою, бархатом амурським, ялівцем звичайним і козацьким, кизилом, форзицією, барбарисом Тунберга, дейцією і багатьма іншими видами. Також ростуть червонокнижні рослини: підсніжник звичайний, пролісок дволистий, печіночниця, сканолія карніолійська, лунарія оживаюча, листовик сколопенуровий (папороть, релікт третинного часу).

З 2005 року парк знаходиться на балансі Національного заповідника «Замки Тернопілля». За цей час проведена його реконструкція, проведено

мощення доріжок та насаджено молоді дерева. Окрасою і естетичним елементом парку стали роботи скульпторів на козацьку тематику, проведена реставрація пам'ятника Адаму Міцкевичу.

Парк сьогодні – невід'ємний елемент замкового комплексу міста і суттєво доповнює і поглиблює туристичну привабливість Збаража.

Підготував:
Володимир Чайка, начальник науково-дослідницького
Відділу НЗ «Замки Тернопілля»